

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ

F. G. JACOBS

της 15ης Δεκεμβρίου 2005¹

1. Με την υπό κρίση αίτηση αναίρεσως, η JCB Service ζητεί την πλήρη ή μερική εξαφάνιση της απόφασως του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στην υπόθεση T-67/01, JCB Service κατά Επιτροπής² (στο εξής: αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση).

χαρακτηρισμό των πραγματικών περιστατικών, αλλοίωση των αποδεικτικών στοιχείων, αντιφατική αιτιολογία, εσφαλμένη εφαρμογή των οικείων κανόνων του κοινοτικού δικαίου και παραβίαση των αρχών που διέπουν τόσο την επιβολή προστίμων όσο και τον υπολογισμό τους.

2. Η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση επικύρωσε μεν, κατ' ουσίαν, την απόφαση της Επιτροπής³, με την οποία είχε διαπιστωθεί σειρά παραβάσεων των κανόνων του κοινοτικού δικαίου περί ανταγωνισμού εκ μέρους της JCB Service, πλην όμως μείωσε το επιβληθέν πρόστιμο από 39 614 000 ευρώ σε 30 000 000 ευρώ.

4. Η Επιτροπή αμφισβητεί το σύνολο των ανωτέρω αιτιάσεων και άσκησε αντίθετη αίτηση αναίρεσως, με την οποία ζητεί την επιβολή του αρχικού προστίμου.

Νομικό πλαίσιο

3. Η αναιρεσείουσα προβάλλει τους εξής λόγους αναίρεσως: προσβολή των θεμελιωδών δικαιωμάτων της άμυνας, λόγω υπερβολικής διάρκειας της ενώπιον της Επιτροπής διαδικασίας, παραβίαση της αρχής του τεκμηρίου αθωότητας, εσφαλμένο νομικό

5. Το άρθρο 81, παράγραφος 1, ΕΚ ορίζει ότι απαγορεύονται «όλες οι συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων, όλες οι αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων και κάθε εναρμονισμένη πρακτική, που δύνανται να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών και που έχουν ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της κοινής αγοράς». Κατά το άρθρο 81, παράγραφος 2, ΕΚ, οι απαγορευόμενες συμφωνίες είναι αυτοδικαίως άκυρες.

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

2 — Απόφαση του Πρωτοδικείου της 13ης Ιανουαρίου 2004, T-67/01, JCB Service κατά Επιτροπής (Συλλογή 2004, σ. II-49).

3 — Απόφαση 2002/190/ΕΚ της Επιτροπής, της 21ης Δεκεμβρίου 2000, σχετικά με διαδικασία βάσει του άρθρου 81 της Συνθήκης ΕΚ (υπόθεση COMP.F.1/35.918—JCB) (ΕΕ 2002, L 69, σ. 1).

6. Εντούτοις, το άρθρο 81, παράγραφος 3, ΕΚ προβλέπει ότι η απαγόρευση αυτή μπορεί να κηρυχθεί ανεφάρμοστη στην περίπτωση συμφωνίας, αποφάσεως ή εναρμονισμένης πρακτικής «η οποία συμβάλλει στη βελτίωση της παραγωγής ή της διανομής των προϊόντων ή στην προώθηση της τεχνικής ή οικονομικής προόδου, εξασφαλίζοντας συγχρόνως στους καταναλωτές δίκαιο τμήμα από το όφελος που προκύπτει, και η οποία

α) δεν επιβάλλει στις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις περιορισμούς μη απαραίτητους για την επίτευξη των στόχων αυτών, και

β) δεν παρέχει στις επιχειρήσεις αυτές τη δυνατότητα καταργήσεως του ανταγωνισμού επί σημαντικού τμήματος των σχετικών προϊόντων.»

7. Κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών, οι κανόνες αυτοί εξειδικεύθηκαν με τον κανονισμό 17⁴ του Συμβουλίου και με

4 — Πρώτος κανονισμός εφαρμογής των άρθρων [81] και [82] της Συνθήκης (ΕΕ ειδ. έκδ. 08/001, σ. 204, σ. 25), ο οποίος έχει καταργηθεί, εξαφαιρμένον προσωρινώς του άρθρου 8, παράγραφος 3, το οποίο διατηρείται σε ισχύ από την 1η Μαΐου 2004, δυνάμει του κανονισμού (ΕΚ) 1/2003 του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2002, για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα 81 και 82 της Συνθήκης (ΕΕ 2003, L 1, σ. 1), και ορίζει ότι οι αρχές των κρατών μελών παραμένουν αρμόδιες για πολλές από τις αρμοδιότητες που είχε προηγουμένως η Επιτροπή.

τους κανονισμούς 27⁵ και 99/63⁶ της Επιτροπής.

8. Το άρθρο 2 του κανονισμού 17 προέβλεπε τα εξής: «Η Επιτροπή δύναται να πιστοποιήσει, κατόπιν αιτήσεως των συμμετεχουσών επιχειρήσεων και των ενώσεων επιχειρήσεων, ότι δεν υπάρχει λόγος με βάση τα στοιχεία, των οποίων έλαβε γνώση, να επέμβει ως προς τη συμφωνία, απόφαση ή πρακτική δυνάμει των διατάξεων του άρθρου [81], παράγραφος 1, [ΕΚ] ή του άρθρου [82 ΕΚ].»

9. Οι αιτήσεις των επιχειρήσεων για τη χορήγηση αρνητικής πιστοποίησης έπρεπε να υποβάλλονται με το περιληφθέν σε παράρτημα του κανονισμού 27 έντυπο Α/Β και να περιέχουν όλα τα λεπτομερή στοιχεία που προσδιόριζε το εν λόγω έντυπο. Εντούτοις, το εισαγωγικό μέρος του περιληφθέντος σε παράρτημα του κανονισμού 3385/94 εντύπου Α/Β καθιστούσε σαφές ότι «[η] Επιτροπή δεν είναι υποχρεωμένη να εκδίδει αρνητική πιστοποίηση. Το άρθρο 2 του κανονισμού 17 ορίζει ότι “[...] η Επιτροπή δύναται να πιστοποιήσει [...]”. Η Επιτροπή εκδίδει αποφάσεις αρνητικής πιστοποίησης

5 — Πρώτος κανονισμός εφαρμογής του κανονισμού 17 του Συμβουλίου (ΕΕ ειδ. έκδ. 08/001, σ. 25), ο οποίος καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε από τον κανονισμό (ΕΚ) 3385/94 της Επιτροπής, της 21ης Δεκεμβρίου 1994, σχετικά με τη μορφή, το περιεχόμενο και τις λοιπές προϋποθέσεις των αιτήσεων και κοινοποιήσεων που υποβάλλονται κατ'εφαρμογή του κανονισμού [...] 17 του Συμβουλίου (ΕΕ L 377, σ. 28).

6 — Κανονισμός 99/63/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 25ης Ιουλίου 1993, περί των ακροάσεων που προβλέπονται στο άρθρο 19, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού 17 του Συμβουλίου (ΕΕ ειδ. έκδ. 08/001, σ. 37), ο οποίος καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 2842/98 της Επιτροπής, της 22ας Δεκεμβρίου 1998, σχετικά με τις ακροάσεις στο πλαίσιο ορισμένων διαδικασιών κατ'εφαρμογή των άρθρων 85 και 86 της Συνθήκης ΕΚ (ΕΕ 1998, L 354, σ. 18).

μόνον εφόσον πρέπει να επιλύσει σοβαρό πρόβλημα ερμηνείας. Στις λοιπές περιπτώσεις, απαντά στην αίτηση με επιστολή περί “Θέσεως στο αρχείο”⁷.

10. Στις περιπτώσεις που η Επιτροπή έκρινε ότι συνέτρεχε παράβαση των κανόνων του ανταγωνισμού, όφειλε να κοινοποιεί εγγράφως στις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις τις αιτιάσεις που τους προσάπτονταν, σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού 99/63. Η κοινοποίηση αυτή καλούνταν «ανακοίνωση των αιτιάσεων».

11. Το άρθρο 15 του κανονισμού 17 αφορούσε τα πρόστιμα. Το άρθρο 15, παράγραφος 2, του εν λόγω κανονισμού παρείχε στην Επιτροπή τη δυνατότητα επιβολής προστίμου, το ύψος του οποίου δεν έπρεπε να υπερβαίνει το 10 % του κύκλου εργασιών που πραγματοποιήθηκε κατά την προηγούμενη διαχειριστική περίοδο, στις επιχειρήσεις ή στις ενώσεις επιχειρήσεων που διέπρατταν παράβαση του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ, λαμβάνοντας υπόψη ταυτοχρόνως τόσο τη σοβαρότητα όσο και τη διάρκεια της παραβάσεως.

12. Το 1998, η Επιτροπή εξέδωσε, προς διασφάλιση της διαφάνειας και της αντικειμενικότητας των αποφάσεών της στον τομέα αυτό, κατευθυντήριες γραμμές⁸, σύμφωνα με τις οποίες το ύψος του προστίμου καθορίζεται σε διαδοχικά στάδια.

13. Κατ’ αρχάς, η Επιτροπή προσδιορίζει το βασικό ποσό αναλόγως με τη σοβαρότητα της παραβάσεως (ελαφρά, σοβαρή ή πολύ σοβαρή παράβαση)⁹, λαμβανομένου υπόψη του χαρακτήρα της, του πραγματικού της αντικτύπου επί της αγοράς και της εκτάσεως της γεωγραφικής αγοράς αναφοράς, και δύναται να αυξήσει το πρόστιμο αυτό κατά ένα ποσοστό αναλόγως της διάρκειας της παραβάσεως¹⁰. Εν συνεχεία, η Επιτροπή εκτιμά κατά πόσον το βασικό ποσό πρέπει να αυξηθεί, αν συντρέχουν επιβαρυντικές περιστάσεις ή να ελαττωθεί, αν συντρέχουν ελαφρυντικές περιστάσεις¹¹ και, τέλος, δύναται να αναπροσαρμόσει το ύψος του προστίμου βάσει ορισμένων αντικειμενικών παραγόντων¹².

14. Το άρθρο 15, παράγραφος 5, στοιχείο α’, του κανονισμού 17 προέβλεπε ότι δεν ήταν δυνατό να επιβληθεί πρόστιμο για πράξεις μεταγενέστερες της κοινοποιήσεως στην Επιτροπή και προγενέστερες της εκδιδόμενης κατ’ εφαρμογήν του [νυν] άρθρου 81, παράγραφος 3, ΕΚ αποφάσεώς της, εφόσον ενέπιπταν στα όρια της περιγραφόμενης στην εν λόγω κοινοποίηση δραστηριότητας.

15. Ο κανονισμός (ΕΟΚ) 1983/83 της Επιτροπής¹³ προέβλεπε την κατά κατηγορία χορήγηση απαλλαγής σε ορισμένες συμφωνίες αποκλειστικής διανομής. Το άρθρο 2

7 — Ανακοίνωση της Επιτροπής, σχετικά με τις διαδικασίες που αφορούν τις αιτήσεις χορήγσεως αρνητικής πιστοποίησης (ΕΕ 1982, C 343, σ. 4).

8 — Κατευθυντήριες γραμμές για τον υπολογισμό των προστίμων που επιβάλλονται δυνάμει του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 και του άρθρου 65, παράγραφος 5, της Συνθήκης ΕΚΑΧ (ΕΕ 1998, C 9, σ. 3) (στο εξής: κατευθυντήριες γραμμές).

9 — Οι οποίες επιστούν, αντιστοίχως, πρόστιμα έως 1 εκατομμύριο ευρώ, έως 20 εκατομμύρια ευρώ και άνω των 20 εκατομμυρίων ευρώ (παράγραφος 1, Α, των κατευθυντηρίων γραμμών).

10 — Παράγραφος 1, Β, των κατευθυντηρίων γραμμών.

11 — Παράγραφοι 2 και 3 αντιστοίχως.

12 — Παράγραφος 5, στοιχείο β’.

13 — Κανονισμός (ΕΟΚ) 1983/83 της Επιτροπής, της 22ας Ιουνίου 1983, σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης σε κατηγορίες συμφωνιών αποκλειστικής διανομής (ΕΕ 1983, L 173, σ. 1).

του εν λόγω κανονισμού καθόριζε τους περιορισμούς του ανταγωνισμού που μπορούσαν να επιβληθούν στον αποκλειστικό διανομέα εντός του πλαισίου αυτού, ειδικότερα δε την υποχρέωσή του να προμηθεύεται τα προϊόντα που προβλέπονται στη σύμβαση μόνον από τον αντισυμβαλλόμενο του και να απέχει από ενεργητικές πωλήσεις. Εντούτοις, το άρθρο 3 όριζε ότι το άρθρο 1 δεν έχει εφαρμογή, μεταξύ άλλων, όταν:

2. ασκούν άλλα δικαιώματα ή λαμβάνουν μέτρα, με σκοπό να παρεμποδίζουν μεταπωλητές ή καταναλωτές να προμηθεύονται προϊόντα που προβλέπονται στη σύμβαση έξω από την περιοχή που αφορά η σύμβαση ή να πωλούν μέσα στην περιοχή που αφορά η σύμβαση.»

Πραγματικά περιστατικά και διαδικασία

«γ) οι καταναλωτές είναι δυνατόν να προμηθεύονται τα προϊόντα που προβλέπονται στη σύμβαση στην περιοχή ισχύος της μόνον από τον αποκλειστικό διανομέα και δεν υπάρχουν έξω από την περιοχή ισχύος της σύμβασης εναλλακτικές πηγές εφοδιασμού

16. Η JCB Service, εταιρία αγγλικού δικαίου, κατέχει και ελέγχει άμεσα ή έμμεσα τις 28 εταιρίες που μετέχουν στον όμιλο JCB¹⁴. Η JCB παράγει και εμπορεύεται μηχανήματα εργοταξίου, εξοπλισμό εκχωματώσεως, οικοδομικό εξοπλισμό και γεωργικά μηχανήματα, καθώς και τα ανταλλακτικά των προϊόντων αυτών. Το δίκτυο διανομής της διαρθρώνεται επί εθνικής βάσεως, με μια θυγατρική ή έναν αποκλειστικό διανομέα ανά χώρα.

δ) τα συμβαλλόμενα μέρη ή ένα από αυτά περιορίζουν τη δυνατότητα, για τους μεταπωλητές ή τους καταναλωτές, να προμηθεύονται τα προϊόντα που προβλέπονται στη σύμβαση από άλλους εμπορευόμενους μέσα στην κοινή αγορά ή, εφόσον δεν υπάρχουν εκεί εναλλακτικές πηγές εφοδιασμού, έξω από την κοινή αγορά, ιδίως όταν:

17. Στις 30 Ιουνίου 1973, η JCB κοινοποίησε στην Επιτροπή, με το καταρτισθέν κατ'εφαρμογήν του κανονισμού 27 έντυπο Α/Β, οκτώ τυποποιημένες συμφωνίες διανομής προς σύναψη με τους κύριους διανομείς ή μεταπωλητές που συνδέονταν με τον όμιλο, οι οποίες αφορούσαν, ειδικότερα, το Ηνωμένο Βασίλειο, την Ιρλανδία, τη Γερμανία, την Benelux, τη Δανία και την Ιταλία.

[...]

14 — Στη συνέχεια των προτάσεών μου, θα χρησιμοποιώ τον όρο «JCB» ως δηλωτικό τόσο της JCB Services, ως διαδίκου της υπό κρίση διαδικασίας, όσο και, πλην των περιπτώσεων που ενδέχεται να δημιουργηθεί σύγχυση, της JCB Group ως ομίλου, περιλαμβανομένων των διαφόρων εταιριών που μετέχουν σε αυτόν, στο μέτρο που εκπροσωπούν τις δραστηριότητές του.

18. Στις 27 Οκτωβρίου 1975, η Επιτροπή ενημέρωσε την JCB ότι οι κοινοποιηθείσες συμφωνίες συνεπάγονταν πλείονες περιορισμούς του ανταγωνισμού αντιβαίνοντες στο [νυν] άρθρο 81 ΕΚ. Η Επιτροπή απαίτησε την τροποποίησή τους και έθεσε διάφορα ερωτήματα στην επιχείρηση.

19. Οι αναθεωρημένες τυποποιημένες συμφωνίες που αφορούσαν το Ηνωμένο Βασίλειο και την Ιρλανδία απεστάλησαν στην Επιτροπή στις 18 Δεκεμβρίου 1975.

20. Στις 13 Ιανουαρίου 1976, η Επιτροπή επισήμανε στην JCB Sales ότι ορισμένα προβλήματα είχαν εξαλειφθεί, πλην όμως άλλα παρέμεναν, και ζήτησε διευκρινίσεις επί διαφόρων ρητρών των επίμαχων συμφωνιών.

21. Τον Μάρτιο του 1976, η JCB Sales απάντησε στην Επιτροπή, παρέχοντας λεπτομερείς πληροφορίες ως προς τα εναπομείναντα ασυμβίβαστα στη διάρκεια συνεδριάσεώς της με υπαλλήλους της Επιτροπής, προσκόμισε περισσότερα στοιχεία, καθώς και αντίγραφο της συμφωνίας της με τη θυγατρική της στη Γαλλία.

22. Ουδεμία εξέλιξη σημειώθηκε μέχρι τις 6 Μαρτίου 1980, ημερομηνία κατά την οποία η JCB Sales απέστειλε στην Επιτροπή την τυποποιημένη συμφωνία της με τους διανομείς του Ηνωμένου Βασιλείου, η οποία αντικατέστησε την κοινοποιηθείσα το 1975

συμφωνία. Εν συνεχεία, στις 29 Δεκεμβρίου 1995, η JCB Sales κοινοποίησε στην Επιτροπή τη νέα συμφωνία η οποία αντικατέστησε την προηγούμενη συμφωνία του 1980. Η Επιτροπή δεν αντέδρασε στα δύο αυτά έγγραφα, τα οποία δεν καταρτίστηκαν με το προβλεπόμενο από τον κανονισμό 27 έντυπο A/B.

23. Στις 11 Δεκεμβρίου 1995, το Tribunal de Commerce (Παρίσι) απέρριψε εν μέρει την αγωγή λόγω αθέμιτου ανταγωνισμού που άσκησε η θυγατρική της JCB στη Γαλλία κατά της Central Parts SA, η οποία προμηθευόταν ανταλλακτικά JCB στο Ηνωμένο Βασίλειο προκειμένου να τα μεταπωλήσει στη Γαλλία. Η JCB είχε προσάψει στην Central Parts ότι χρησιμοποιούσε άνευ αδείας την ένδειξη JCB και τη μνεία «εξουσιοδοτημένος διανομέας». Το 1998, το Cour d'Appel (Παρίσι) εξαφάνισε την ανωτέρω απόφαση και έκρινε ότι η Central Parts είχε προβεί σε ενέργειες συνιστώσες αθέμιτο ανταγωνισμό εις βάρος της JCB.

24. Στις 15 Φεβρουαρίου 1996, η Central Parts υπέβαλε στην Επιτροπή καταγγελία αφορώσα τις εμπορικές πρακτικές της JCB ως προς τη διανομή των προϊόντων της.

25. Στις 5 Νοεμβρίου 1996, η Επιτροπή πραγματοποίησε επιθεώρηση τόσο στους χώρους της θυγατρικής της JCB στη Γαλλία όσο και στους χώρους δύο διανομέων των προϊόντων της στο Ηνωμένο Βασίλειο.

26. Εν συνεχεία, η Επιτροπή απηύθυνε στην JCB μια πρώτη ανακοίνωση αιτιάσεων, η οποία εντούτοις δεν ελάμβανε υπόψη την

πραγματοποιηθείσα το 1973 κοινοποίηση, παράλειψη την οποία επισήμανε η ενδιαφερόμενη εταιρία. Κατόπιν τούτου, η Επιτροπή απέστειλε, στις 30 Ιουλίου 1999, μια δεύτερη ανακοίνωση αιτιάσεων η οποία ελάμβανε υπόψη την κοινοποίηση του 1973· η JCB απάντησε εγγράφως στις 13 Δεκεμβρίου 1999 και, στις 16 Ιανουαρίου 2000, της παρασχέθηκε εκ νέου η δυνατότητα να ακουστεί.

27. Στις 21 Δεκεμβρίου 2000, η Επιτροπή εξέδωσε την απόφασή της¹⁵ (στο εξής: προσβαλλόμενη απόφαση). Η Επιτροπή εξέτασε τις κοινοποιηθείσες το 1973 συμφωνίες, τις αναθεωρημένες συμφωνίες που της διαβιβάστηκαν μετά το 1973 και το σύνολο των συμφωνιών και εμπορικών πρακτικών της JCB ως προς τη διανομή των προϊόντων της, όπως προέκυπταν από ποικίλα αποδεικτικά στοιχεία.

28. Η Επιτροπή έκρινε ότι η JCB επέβαλλε στους επίσημους διανομείς των προϊόντων της, αφενός, διάφορους περιορισμούς στις πωλήσεις εκτός της συμβατικής τους περιοχής και, αφετέρου, ποινές σε περίπτωση πραγματοποίησης παρόμοιων πωλήσεων· ότι υπήρχε συνεννόηση για τον καθορισμό της τιμής μεταπωλήσεως των προϊόντων της και ότι η ρήτρα περί αποκλειστικού εφοδιασμού από την JCB παρεμπόδιζε τις διασταυρούμενες προμήθειες προϊόντων εντός του δικτύου της διανομής. Όλες αυτές οι συμφωνίες είχαν ως σκοπό ή ως αποτέλεσμα τον περιορισμό του ανταγωνισμού και επηρέαζαν το ενδοκοινοτικό εμπόριο· ως εκ τούτου, αντέβαιναν στο άρθρο 81, παράγραφος 1, ΕΚ. Εν συνεχεία, η Επιτροπή εξέτασε κατά πόσον πληρούνταν οι προϋποθέσεις του άρθρου 81, παράγραφος 3, ΕΚ και κατέληξε ότι δεν συνέτρεχε τέτοια περίπτωση. Η Επιτροπή έκρινε ότι, για τους σκοπούς του άρθρου 15,

παράγραφος 5, στοιχείο α', του κανονισμού 17, μόνον οι κοινοποιηθείσες στις 30 Ιουνίου 1973 με το έντυπο Α/Β συμφωνίες είχαν κοινοποιηθεί προσηκόντως· το προβλεπόμενο έντυπο δεν χρησιμοποιήθηκε κατά την κοινοποίηση των λοιπών συμφωνιών και ορισμένες εμπορικές πρακτικές της JCB είτε δεν ενέπιπταν στα όρια των συμφωνιών που κοινοποιήθηκαν είτε συνιστούσαν καταχρηστική εφαρμογή τους. Τα περιοριστικά του ανταγωνισμού αποτελέσματα των κοινοποιηθεισών συμφωνιών ενισχύονταν από τους περιορισμούς που επιβάλλονταν χωρίς να έχουν γνωστοποιηθεί στην Επιτροπή. Τέλος, η Επιτροπή εξέτασε τόσο τη σοβαρότητα όσο και τη διάρκεια των παραβάσεων και έλαβε υπόψη μια επιβαρυντική περίπτωση —την επιβολή χρηματικής ποινής σε συγκεκριμένο διανομέα ως μέτρο αντιποίνων για την πραγματοποίηση πωλήσεων εκτός της συμβατικής του περιοχής— ενώ κατέληξε ότι δεν συνέτρεχαν ελαφρυντικές περιστάσεις.

29. Η Επιτροπή χαρακτήρισε τις παραβάσεις «πολύ σοβαρές» και επέβαλε αρχικό πρόστιμο ύψους 25 000 000 ευρώ, λόγω της σοβαρότητας των παραβάσεων, ποσό το οποίο αυξήθηκε κατά 5 % για καθένα από τα έντεκα έτη της αποδειχθείσας διάρκειας των παραβάσεων (ήτοι επιπλέον 13 750 000 ευρώ) και στο οποίο προστέθηκαν, εν συνεχεία, 864 000 ευρώ για την επιβολή του μέτρου αντιποίνων.

30. Το άρθρο 1 της προσβαλλομένης απόφασης έχει ως εξής:

«Η JCB Service και οι θυγατρικές παρέβησαν το άρθρο 81 της Συνθήκης [ΕΚ], συνάπτοντας συμφωνίες ή εναρμονισμένες πρακτικές με εξουσιοδοτημένους διανομείς, αντικείμενο των οποίων είναι ο περιορισμός του ανταγωνισμού στην κοινή αγορά, προκειμένου να κατακερματιστούν οι εθνικές αγορές

15 — Προαναφερθείσα στην υποσημείωση 3.

και να παρασχεθεί απόλυτη προστασία σε αποκλειστικές συμβατικές περιοχές, εκτός των οποίων οι εξουσιοδοτημένοι διανομείς παρεμποδίζονται να πραγματοποιούν ενεργητικές πωλήσεις. Οι εν λόγω συμφωνίες ή εναρμονισμένες πρακτικές περιλαμβάνουν τα ακόλουθα:

κλίμακες καθοριζόμενες από τη JCB Bamford Excavators Ltd ή άλλες θυγατρικές της JCB Service, με αποτέλεσμα η αμοιβή των διανομέων να εξαρτάται από τον γεωγραφικό προορισμό των πωλήσεων και

- α) περιορισμούς των παθητικών πωλήσεων από εξουσιοδοτημένους διανομείς στο Ηνωμένο Βασίλειο, την Ιρλανδία, τη Γαλλία και την Ιταλία, συμπεριλαμβανομένων των πωλήσεων προς μη εξουσιοδοτημένους διανομείς, τελικούς χρήστες ή εξουσιοδοτημένους διανομείς εγκατεστημένους εκτός των αποκλειστικών συμβατικών περιοχών και, ιδιαίτερα, σε άλλα κράτη μέλη·
- β) περιορισμούς των πηγών προμήθειας σχετικά με τις αγορές προϊόντων της συμφωνίας από εξουσιοδοτημένους διανομείς εγκατεστημένους στην Γαλλία και την Ιταλία, οι οποίοι παρεμποδίζουν τις αμοιβαίες προμήθειες μεταξύ διανομέων·
- γ) καθορισμό εκπτώσεων ή τιμών μεταπώλησης εφαρμοστέων από εξουσιοδοτημένους διανομείς στο Ηνωμένο Βασίλειο και τη Γαλλία·
- δ) επιβολή τέλους εξυπηρέτησης επί πωλήσεων σε άλλα κράτη μέλη πραγματοποιούμενων από εξουσιοδοτημένους διανομείς εκτός των συμβατικών περιοχών του Ηνωμένου Βασιλείου με πρωτοβουλία και σύμφωνα με σταθερές κλίμακες καθοριζόμενες από τη JCB Bamford Excavators Ltd ή άλλες θυγατρικές της JCB Service, με αποτέλεσμα η αμοιβή των διανομέων να εξαρτάται από τον γεωγραφικό προορισμό των πωλήσεων.»
- ε) ανάκληση των εκπτώσεων με γνώμονα το κατά πόσον οι πωλήσεις στο Ηνωμένο Βασίλειο πραγματοποιούνται εντός ή εκτός των αποκλειστικών συμβατικών περιοχών ή το κατά πόσον οι εξουσιοδοτημένοι διανομείς, στη συμβατική περιοχή των οποίων χρησιμοποιούνται συμβατικά προϊόντα, καταλήξουν σε συμφωνία με τους πωλούντες εξουσιοδοτημένους διανομείς, με αποτέλεσμα να εξαρτάται η αμοιβή των διανομέων από τον γεωγραφικό προορισμό των πωλήσεων.»

31. Η Επιτροπή απέρριψε, με το άρθρο 2 της προσβαλλομένης αποφάσεως, την υποβληθείσα στις 30 Ιουνίου 1973 αίτηση χορηγήσεως απαλλαγής.

32. Το άρθρο 3 της προσβαλλομένης αποφάσεως καλούσε την JCB και τις θυγατρικές της να θέσουν τέρμα στις διαπιστωθείσες παραβάσεις και, ειδικότερα, να:

- «α) [ενημερώσουν] τους εξουσιοδοτημένους διανομείς τους στην Κοινότητα ότι δύνανται να πραγματοποιούν παθητικές πωλήσεις προς τελικούς χρήστες και εξουσιοδοτημένους διανομείς·

- β) [τροποποιήσουν] τις συμφωνίες τους με τους εξουσιοδοτημένους διανομείς τους, είτε επιτρέποντας τις παθητικές πωλήσεις προς μη εξουσιοδοτημένους διανομείς εγκατεστημένους σε αποκλειστικές συμβατικές περιοχές άλλων εξουσιοδοτημένων διανομέων, καθώς και τις ενεργητικές και παθητικές πωλήσεις σε μη εξουσιοδοτημένους διανομείς εγκαταστημένους στη δική τους συμβατική περιοχή, είτε επιτρέποντας τις ενεργητικές και παθητικές πωλήσεις από εξουσιοδοτημένους διανομείς προς άλλους εξουσιοδοτημένους διανομείς, τελικούς χρήστες ή προς τους νομίμως ορισθέντες αντιπροσώπους τους εκτός των αποκλειστικών συμβατικών περιοχών τους·
- γ) [τροποποιήσουν] τις συμφωνίες τους με τους εξουσιοδοτημένους διανομείς τους στην Ιταλία και τη Γαλλία, επιτρέποντας τις αγορές προϊόντων της συμφωνίας από άλλους εξουσιοδοτημένους διανομείς στην Κοινότητα και [να ενημερώσουν] σχετικά όλους τους εξουσιοδοτημένους διανομείς στην Κοινότητα·
- δ) [ενημερώσουν] τους εξουσιοδοτημένους διανομείς τους στην Κοινότητα ότι τα αιτήματα θυγατρικών τους με τα οποία ζητούνται τέλη εξυπηρέτησης από εξουσιοδοτημένους διανομείς, χωρίς απόδειξη προηγούμενης διαφωνίας μεταξύ των ενδιαφερόμενων διανομέων είναι άκυρα και πρέπει να αγνοούνται·
- ε) [ενημερώσουν] τους εξουσιοδοτημένους διανομείς τους στο Ηνωμένο Βασίλειο ότι οι εκπτώσεις βάσει της “πολλαπλής εμπορικής στήριξης των συναλλαγών” παρέχονται ανεξαρτήτως εάν οι πωλήσεις πραγματοποιούνται εντός ή εκτός της συμβατικής περιοχής των διανομέων ή εάν γίνει συμφωνία με άλλους διανομείς εκτός της συμβατικής περιοχής.»
33. Με το άρθρο 4 της προσβαλλομένης αποφάσεως επιβλήθηκε πρόστιμο ύψους 39 614 000 ευρώ.
34. Στις 22 Μαρτίου 2001, η JCB Service άσκησε ενώπιον του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων προσφυγή περί ακυρώσεως της εν λόγω αποφάσεως της Επιτροπής.
35. Το Πρωτοδικείο εξέδωσε την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση στις 13 Ιανουαρίου 2004. Έκρινε ότι ορισμένες από τις προσφεθείσες παραβάσεις δεν είχαν αποδειχθεί επαρκώς και ότι η αύξηση του προστίμου λόγω της επιβληθείσας από την JCB χρηματικής ποινής σε συγκεκριμένο διανομέα των προϊόντων της δεν ήταν δικαιολογημένο μέτρο εφαρμογής κοινοποιηθείσας συμφωνίας. Συνεπώς, το Πρωτοδικείο ακύρωσε τα άρθρα 1, στοιχεία γ' και δ', και 3, στοιχεία δ' και ε', της προσβαλλομένης αποφάσεως, μείωσε το πρόστιμο σε 30 000 000 ευρώ και απέρριψε την προσφυγή κατά τα λοιπά.
36. Η JCB άσκησε την υπό κρίση αναίρεση στις 5 Απριλίου 2004, ζητώντας, κατ' ουσίαν, από το Δικαστήριο:
- να εξαφανίσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, καθόσον αντιβαίνει στο κοι-

νοτικό δίκαιο για τον λόγο ότι προσέβαλε τα δικαιώματά της άμυνας·

- επικουρικώς, να εξαφανίσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, καθόσον με αυτήν το Πρωτοδικείο: i) έκρινε ότι η JCB, αφενός, επέβαλλε στους εξουσιοδοτημένους διανομείς των προϊόντων της γενική απαγόρευση των παθητικών πωλήσεων και, αφετέρου, περιόριζε τις πηγές εφοδιασμού των διανομέων των προϊόντων της στη Γαλλία και την Ιταλία, παρεμποδίζοντας τις διασταυρούμενες προμήθειες και ii) επέβαλε στην JCB πρόστιμο για τις εν λόγω παραβάσεις·
- να αποφανθεί οριστικώς, ακυρώνοντας πλήρως ή μερικώς την προσβαλλόμενη απόφαση, και να εξαφανίσει ή να μειώσει το επιβληθέν πρόστιμο.

37. Η Επιτροπή, με το υπόμνημά της απαντήσεως, ζητεί από το Δικαστήριο να απορρίψει την αίτηση αναιρέσεως στο σύνολό της και ασκεί αντίθετη αίτηση αναιρέσεως, ζητώντας από το Δικαστήριο να εξαφανίσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, καθόσον με αυτήν το Πρωτοδικείο μείωσε το επιβληθέν πρόστιμο, αφαιρώντας το ποσό που αφορούσε την επιβαρυντική περίπτωση της επιβολής χρηματικής ποινής σε συγκεκριμένο διανομέα.

Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

38. Προτού αναλύσω τους λόγους αναιρέσεως, φρονώ ότι επιβάλλονται δύο γενικές

επισημάνσεις για τον τρόπο με τον οποίο η JCB προβάλλει τα επιχειρήματά της, αφενός, παραπέμποντας εκτενώς στα εξετασθέντα τόσο από την Επιτροπή όσο και από το Πρωτοδικείο αποδεικτικά στοιχεία και, αφετέρου, αποδίδοντας ιδιαίτερη σημασία στη σιωπηρή στάση που τήρησε η Επιτροπή μεταξύ των ετών 1975 και 1996.

39. Πρώτον, όσον αφορά τις αρμοδιότητες, αφενός, της Επιτροπής και, αφετέρου, του Πρωτοδικείου κατά την εκτίμηση των ενδεχόμενων παραβάσεων των κανόνων του κοινοτικού δικαίου περί ανταγωνισμού, όταν η Επιτροπή εκδίδει απόφαση με την οποία διαπιστώνει παράβαση και επιβάλλει πρόστιμο, η ενδιαφερόμενη επιχείρηση έχει τη δυνατότητα να αμφισβητήσει ενώπιον του Πρωτοδικείου τόσο το βάσιμο της εκδοθείσας αποφάσεως όσο και το ύψος του επιβληθέντος προστίμου.

40. Ως προς το πρώτο ζήτημα, η αρμοδιότητα του Πρωτοδικείου περιορίζεται στον έλεγχο της νομιμότητας της αποφάσεως της Επιτροπής, στο πλαίσιο του οποίου μπορεί να εξετάσει κατά πόσον η Επιτροπή υπέπεσε σε πρόδηλα σφάλματα εκτιμήσεως, ενώ, αντιθέτως, ως προς το δεύτερο ζήτημα, το Πρωτοδικείο έχει τη δυνατότητα, στο πλαίσιο της ασκήσεως αρμοδιότητας πλήρους δικαιοδοσίας, να τροποποιήσει το επιβληθέν πρόστιμο. Εντούτοις, δεν εναπόκειται στο Πρωτοδικείο να εξετάσει εκ νέου την υπόθεση υποκαθιστώντας την Επιτροπή, αλλά, απλώς, να ελέγξει κατά πόσον η απόφαση πάσχει πλημμέλειες, την ύπαρξη των οποίων θα μπορούσε είτε να προβάλει ο προσφεύγων είτε να εξετάσει αυτεπαγγέλτως το Πρωτοδικείο ως ζήτημα δημοσίας τάξεως.

41. Η αρμοδιότητα του Δικαστηρίου όταν αποφαίνεται επί αιτήσεως αναιρέσεως είναι

σαφώς πιο περιορισμένη. Το Δικαστήριο δεν μπορεί να εξετάσει εκ νέου τα πραγματικά περιστατικά, με την επιφύλαξη, αφενός, της περιπτώσεως πρόδηλης αλλοιώσεως των προσκομισθέντων ενώπιον του Πρωτοδικείου αποδεικτικών στοιχείων και, αφετέρου, της περιπτώσεως εσφαλμένου νομικού χαρακτηρισμού των πραγματικών περιστατικών¹⁶, και περιορίζεται, απλώς, στην εκτίμηση του κατά πόσον ο αναιρεσείων απέδειξε ότι το Πρωτοδικείο, αποφαινόμενο επί του κύρους της οικείας αποφάσεως της Επιτροπής, υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο.

42. Στο πλαίσιο της υπό κρίση αιτήσεως αναιρέσεως, η JCB φαίνεται επανειλημμένως να θεωρεί ότι το Πρωτοδικείο, και όχι η Επιτροπή, εξέδωσε την απόφαση με την οποία, αφενός, διαπιστώθηκαν οι εκ μέρους της διαπραχθείσες παραβάσεις των κανόνων του ανταγωνισμού και, αφετέρου, της επιβλήθηκε πρόστιμο και, ως εκ τούτου, ζητεί από το Δικαστήριο να εξετάσει εκ νέου όλα τα αποδεικτικά στοιχεία. Εντούτοις, όπως επισημάνθηκε προηγουμένως, η έκταση της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου είναι περιορισμένη.

43. Δεύτερον, δεν μπορεί να αμφισβητηθεί ότι οι διαλαμβανόμενοι στους κανονισμούς 17, 27 και 99/63¹⁷ διαδικαστικοί κανόνες προβλέπουν δυνατότητα, και όχι υποχρέωση, της Επιτροπής να χορηγήσει αρνητική πιστοποίηση (ή «επιστολή θέσεως στο αρχείο») σε απάντηση κοινοποιήσεως από την οποία δεν προκύπτει παράβαση των κανόνων περί ανταγωνισμού. Εντούτοις, αφ' ης στιγμής οι οικείες κοινοτικές ρυθμίσεις προβλέπουν ρητώς τη χορήγηση αρνητικής

πιστοποίησης, μόνον η πράξη αυτή της Επιτροπής μπορεί να δημιουργήσει στην ενδιαφερόμενη επιχείρηση δικαιολογημένη πεποίθηση ότι οι κοινοποιηθείσες εμπορικές της πρακτικές δεν συνιστούν παράβαση των κανόνων περί ανταγωνισμού· αντιθέτως, ουδέν συμπέρασμα μπορεί να συναχθεί από το γεγονός και μόνον ότι η Επιτροπή σιωπά, όπως επισήμανε το Πρωτοδικείο με τη σκέψη 80 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως. Κατά μείζονα λόγο, στην περίπτωση που η Επιτροπή σιωπά για τα ζητήματα που της έχουν κοινοποιηθεί, ουδέν συμπέρασμα μπορεί να συναχθεί ως προς τον, θεμιτό ή μη, χαρακτήρα εμπορικών πρακτικών για τις οποίες η ενδιαφερόμενη δεν έχει ενημερώσει ρητώς την Επιτροπή με την κοινοποίησή της.

Πρώτος λόγος αναιρέσεως: δικαιώματα άμυνας και τεκμήριο αθωότητας

44. Η JCB ισχυρίζεται ότι το Πρωτοδικείο παραβίασε το κοινοτικό δίκαιο, καθόσον προσέβαλε: i) τα δικαιώματά της άμυνας και ii) το δικαίωμά της να απολαύει του τεκμηρίου αθωότητας.

Δικαιώματα άμυνας

Η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση

45. Στο πλαίσιο της ενώπιον του Πρωτοδικείου διαδικασίας, η JCB υποστήριξε ότι η Επιτροπή παρέβη την υποχρέωσή της να ενεργήσει εντός εύλογης προθεσμίας, η οποία απορρέει τόσο από γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου, αναγνωρισμένη από τη νομολογία, όσο και από το άρθρο 6, παράγραφος 1, της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών (ΕΣΔΑ).

16 — Βλ. απόφαση του Δικαστηρίου της 7ης Ιανουαρίου 2004, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P και C-219/00 P, Aalborg Portland κλπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 2004, σ. I-123, σκέψη 47 επ.)· βλ. επίσης κατωτέρω σημεία 73 και 74.

17 — Βλ. ανωτέρω σημείο 7 επ.

46. Το Πρωτοδικείο διέκρινε μεταξύ, αφενός, της εξετάσεως των συμφωνιών που κοινοποιήθηκαν το 1973, η οποία οδήγησε στην απόρριψη της αιτήσεως χορηγήσεως απαλλαγής, και, αφετέρου, της εξετάσεως της υποβληθείσας το 1996 καταγγελίας, τα αποτελέσματα της οποίας αφορούν τα λοιπά άρθρα του διατακτικού της προσβαλλομένης αποφάσεως¹⁸.

47. Όσον αφορά τις πραγματοποιηθείσες το 1973 κοινοποιήσεις, το Πρωτοδικείο αναγνώρισε μὲν ότι η Επιτροπή, καταλήγοντας σε απόφαση κατόπιν 27 ετών, παρέβη την υποχρέωσή της να ενεργήσει εντός εύλογης προθεσμίας, πλην όμως έκρινε ότι η παράβαση αυτή δεν άσκησε επιρροή ούτε επί της νομιμότητας της απορρίψεως της αιτήσεως χορηγήσεως απαλλαγής ούτε επί του νομτύπου της διαδικασίας διαπιστώσεως της παραβάσεως¹⁹. Το γεγονός και μόνον ότι η Επιτροπή δεν απέρριψε εντός εύλογης προθεσμίας την αίτηση χορηγήσεως απαλλαγής δεν αρκούσε για να καταστήσει την απόφασή της περί απορρίψεως της εν λόγω αιτήσεως παράνομη²⁰. Η παραβίαση της αρχής της τηρήσεως εύλογης προθεσμίας μπορεί να δικαιολογήσει την ακύρωση της αποφάσεως της Επιτροπής μόνον εφόσον αποδειχθεί ότι η καθυστέρηση κατά την έκδοση της εν λόγω αποφάσεως επηρέασε την ικανότητα των ενδιαφερόμενων επιχειρήσεων να αμυνθούν αποτελεσματικώς²¹. Η Επιτροπή δεν στήριξε την προσβαλλόμενη απόφαση, με την οποία διαπίστωσε την ύπαρξη παραβάσεων, σε στοιχεία που της είχαν κοινοποιηθεί, αλλά σε πρακτικές που

δεν συμβιβάζονταν με το περιεχόμενο των κοινοποιηθεισών συμφωνιών· συνεπώς, η καθυστέρηση κατά την έκδοση της αποφάσεως της Επιτροπής δεν μπορούσε να θίξει το νομότυπο της διαδικασίας που αφορούσε τις μη κοινοποιηθείσες πρακτικές²². Εν πάση περιπτώσει, η JCB δεν υποστήριξε ότι η καθυστέρηση αυτή είχε ως συνέπεια συγκεκριμένη διαδικαστική ανωμαλία, αλλά περιορίστηκε, απλώς, να ισχυρισθεί ότι από τη συμπεριφορά της Επιτροπής προέκυπτε κακή διαχείριση του φακέλου²³.

48. Όσον αφορά την υποβληθείσα το 1996 καταγγελία, το Πρωτοδικείο έκρινε, αφενός, ότι η συνολική διάρκεια της διαδικασίας δεν ήταν υπερβολική, λαμβανομένης υπόψη της πολυπλοκότητας της υποθέσεως, και, αφετέρου, ότι η καθυστέρηση περατώσεως της εν λόγω διαδικασίας μπορεί να οδηγήσει στην ακύρωση της οικείας αποφάσεως της Επιτροπής μόνο σε περίπτωση που αποδειχθεί ότι έθιξε τα δικαιώματα άμυνας της ενδιαφερόμενης επιχειρήσεως, ενώ η JCB Service ισχυρίστηκε, απλώς, ότι από τη μακρά διάρκεια της διαδικασίας προέκυπτε μεροληψία και κακή διαχείριση του φακέλου εκ μέρους της Επιτροπής²⁴.

Επιχειρήματα των διαδίκων

49. Η αναιρεσείουσα υποστηρίζει ότι το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο, καθόσον δεν έλαβε υπόψη τις συνέπειες της προσβολής των δικαιωμάτων της άμυνας εκ μέρους της Επιτροπής. Επιπλέον, διατείνεται ότι το Πρωτοδικείο προέβη σε άκρως συσταλτική ερμηνεία των επιχειρημάτων της, παραβαίνοντας την υποχρέωσή του να απαντά στους ισχυρισμούς των διαδίκων και παραβιάζοντας τη γενική αρχή

18 — Σκέψη 37 της ανααιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

19 — Σκέψη 38.

20 — Σκέψη 39, με την οποία το Πρωτοδικείο παραπέμπει στις αποφάσεις του της 14ης Φεβρουαρίου 2001, T-26/99, Trabisco κατά Επιτροπής (Συλλογή 2001, σ. II-633, σκέψη 52), και T-62/99, Sodima κατά Επιτροπής (Συλλογή 2001, σ. II-655, σκέψη 94).

21 — Σκέψη 40, με την οποία το Πρωτοδικείο παραπέμπει στην απόφασή του της 20ής Απριλίου 1999, T-305/94, T-306/94, T-307/94, T-313/94 έως T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 και T-339/94, LVM κατά Επιτροπής (Συλλογή 1999, σ. II-931, σκέψη 122).

22 — Σκέψη 41 της ανααιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

23 — Σκέψη 42.

24 — Σκέψεις 43 έως 45.

iura novit curia, σύμφωνα με την οποία το ίδιο το Πρωτοδικείο οφείλει, σε περίπτωση που του επισημαίνεται συγκεκριμένη προσβολή των δικαιωμάτων ενός διαδίκου, να εξετάζει τόσο τα όρια της προσβολής αυτής όσο και τη φύση των δικαιωμάτων που καλείται να υπερασπισθεί. Η JCB ισχυρίζεται ότι επισήμανε ρητώς την προσβολή των δικαιωμάτων της άμυνας εκ μέρους της Επιτροπής, όσον αφορά τη διαδικασία κοινοποιήσεως· επιπλέον, υποστηρίζει, αφενός, ότι επέμεινε ιδιαίτέρως στο ζήτημα της υποχρέωσης της Επιτροπής να ενεργεί εντός εύλογης προθεσμίας σε κάθε στάδιο της διαδικασίας κοινοποιήσεως και, αφετέρου, ότι δεν παρέλειψε να τονίσει την υπερβολική, κατά τη γνώμη της, διάρκεια της όλης διαδικασίας. Κατόπιν των ανωτέρω, είναι πρόδηλον ότι η JCB προέβαλε ισχυρισμό περί αδυναμίας της να αμυνθεί αποτελεσματικώς.

50. Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι, κατά την ενώπιον του Πρωτοδικείου διαδικασία, η JCB επικαλέστηκε, γενικώς, τα δικαιώματά της άμυνας σε σχέση με τη φερόμενη ως υπερβολική διάρκεια των διαδικασιών κοινοποιήσεως και διαπιστώσεως παραβάσεως, δίχως εντούτοις να προσδιορίσει τον τρόπο με τον οποίο επηρεάστηκε η ικανότητά της να αμυνθεί αποτελεσματικώς στο πλαίσιο της μιας ή της άλλης διαδικασίας. Η απόπειρα της JCB να αναπτύξει τα επιχειρήματά της στο παρόν στάδιο της εκδικάσεως της αιτήσεως αναίρεσεως είναι απαράδεκτη. Η εφαρμογή της αρχής *iura novit curia* δεν μπορεί να συνεπάγεται την υποχρέωση του Πρωτοδικείου να συμπληρώνει λακωνικά επιχειρήματα των διαδίκων, τα οποία μπορούν να γίνουν δεκτά μόνον εφόσον υποστηρίζονται από πραγματικά αποδεικτικά στοιχεία. Εν προκειμένω, ο ισχυρισμός της αναιρεσείουσας αφορά τη μη τήρηση των προβλεπόμενων διαδικασιών και δεν συνδέεται ούτε με την καθυστέρηση

κατά την περάτωση της διαδικασίας χορήγησης απαλλαγής ούτε με τα επιχειρήματα τα οποία προέβαλε στο πλαίσιο της ενώπιον του Πρωτοδικείου διαδικασίας.

51. Επικουρικώς, η JCB υποστηρίζει ότι το Πρωτοδικείο όφειλε να εξετάσει αυτεπαγγέλτως, ως ζήτημα δημοσίας τάξεως, την υπερβολική διάρκεια της διαδικασίας, καθόσον συνιστούσε, εκ φύσεως, παράβαση ουσιώδους τύπου.

52. Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι το Πρωτοδικείο δεν μπορούσε να εξετάσει αυτεπαγγέλτως το συγκεκριμένο ζήτημα της απορρέουσας από τη φερόμενη ως υπερβολική διάρκεια της διαδικασίας προσβολής των δικαιωμάτων άμυνας, διότι το ζήτημα αυτό δεν έχει, γενικώς, πρόδηλο χαρακτήρα, πολλώ δε μάλλον δεν έχει πρόδηλο χαρακτήρα στην προκειμένη περίπτωση.

Εκτίμηση

53. Το Πρωτοδικείο έκρινε ότι, μολονότι η παρέλευση 27 ετών μεταξύ των πρώτων κοινοποιήσεων της JCB στις αρμόδιες υπηρεσίες της Επιτροπής, το 1973, και της εκδόσεως της προσβαλλομένης αποφάσεως, το 2000, ήταν λυπηρή, εντούτοις δεν συνιστούσε προσβολή των δικαιωμάτων της JCB ως αμυνόμενης.

54. Φρονώ ότι η διαπίστωση αυτή είναι ορθή.

55. Όσον αφορά το τμήμα της προσβαλλομένης αποφάσεως με το οποίο η Επιτροπή έκρινε ότι η JCB παρέβη το άρθρο 81 ΕΚ, δεν αμφισβητείται ότι οι διαπιστώσεις της Επιτροπής δεν στηρίχθηκαν αποκλειστικώς

στην απλή εφαρμογή των συμφωνιών που της κοινοποιήθηκαν προσηκόντως μεταξύ των ετών 1973 και 1975. Καίτοι η Επιτροπή αποφάνθηκε ότι οι μη κοινοποιηθέντες περιορισμοί ενίσχυαν τις συνέπειες των κοινοποιηθέντων περιορισμών²⁵, εντούτοις είναι πρόδηλον ότι όλες οι πρακτικές της JCB οι οποίες οδήγησαν τόσο στη διαπίστωση παραβάσεων όσο και στην επιβολή προστίμου εκ μέρους της Επιτροπής αφορούσαν είτε ρήτρες των συμφωνιών που δεν κοινοποιήθηκαν προσηκόντως είτε συμπεριφορές που δεν συνδέονταν με το περιεχόμενο των συμφωνιών²⁶.

56. Όσον αφορά το τμήμα της προσβαλλομένης αποφάσεως με το οποίο η Επιτροπή απέρριψε την υποβληθείσα το 1973 αίτηση χορηγήσεως απαλλαγής και κάλεσε την JCB να θέσει τέρμα σε ορισμένες πρακτικές της, η μόνη συνέπεια της υπερβολικής διάρκειας της διαδικασίας συνίστατο στο ότι παρέσχε στην JCB τη δυνατότητα να συνεχίσει τις ίδιες πρακτικές επί μακρό χρόνο.

57. Όσον αφορά το τμήμα της προσβαλλομένης αποφάσεως με το οποίο η Επιτροπή επέβαλε πρόστιμο στην JCB, είναι πρόδηλον ότι οι προσηκόντως κοινοποιηθείσες το 1973 συμφωνίες δεν ελήφθησαν υπόψη κατά τον υπολογισμό του ύψους του προστίμου, ο οποίος στηρίχθηκε αποκλειστικώς σε άλλες συμφωνίες ή πρακτικές²⁷.

58. Επιπλέον, η JCB δεν παρέσχε καμία άλλη ικανοποιητική διευκρίνιση ως προς τον τρόπο με τον οποίο η υπερβολική διάρκεια της διαδικασίας επηρέασε τα

δικαιώματά της άμυνας. Επικαλέστηκε, γενικώς, τόσο το δικαίωμά της να ξεκινήσει διάλογο με την Επιτροπή όσο και το δικαίωμά της να ασκήσει προσφυγή κατά παραλείψεως κατά της Επιτροπής, πλην όμως η παρέλευση του χρόνου καθαυτή δεν θίγει κανένα από τα δικαιώματα αυτά, ενώ η JCB είχε τη δυνατότητα να κοινοποιήσει στην Επιτροπή, κατά την προβλεπόμενη και γνωστή στην επιχείρηση διαδικασία, τις υπόλοιπες συμφωνίες και πρακτικές τις οποίες εφάρμοζε.

59. Συνεπώς, το χρονικό διάστημα το οποίο παρήλθε μεταξύ των αρχικών κοινοποιήσεων και της εκδόσεως της προσβαλλομένης αποφάσεως ουδόλως επηρέασε τα δικαιώματα άμυνας της JCB και, κατόπιν τούτου, παρέλκει η απάντηση στο ερώτημα κατά πόσον το Πρωτοδικείο όφειλε να εξετάσει αυτεπαγγέλτως το ζήτημα αυτό. Αρκεί, απλώς, η επισήμανση ότι το Πρωτοδικείο εξέτασε πράγματι τα επιχειρήματα της JCB και αποφάνθηκε ότι τα δικαιώματά της άμυνας δεν εθίγησαν²⁸.

60. Η ανωτέρω εκτίμηση επ' ουδενί δικαιολογεί την άκρως υπερβολική καθυστέρηση της Επιτροπής κατά την έκδοση της αποφάσεως επί της αιτήσεως της JCB για τη χορήγηση απαλλαγής, η οποία υπερέβη προδήλως τα όρια της αποδεκτής διοικητικής πρακτικής εντούτοις, αντιθέτως προς τους ισχυρισμούς της JCB, η εν λόγω καθυστέρηση δεν έθιξε τα δικαιώματά της άμυνας.

25 — Βλ. σημείο 205 της προσβαλλόμενης αποφάσεως.

26 — Βλ., ιδίως, σημεία 149, 158, 163, 171, 175 και 252 της προσβαλλόμενης αποφάσεως.

27 — Βλ. σημείο 231 επ. της προσβαλλόμενης αποφάσεως.

28 — Σκέψη 45 της αναερσβαλλομένης αποφάσεως.

Τεκμήριο αθωότητας

Η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση

διεξαγωγή της διοικητικής διαδικασίας ουδόλως προέκυψε ότι η Επιτροπή ερμήνευσε τα οικεία έγγραφα και τα πραγματικά περιστατικά με προκατάληψη και μεροληψία ή ότι επέδειξε, γενικώς, μεροληπτική συμπεριφορά εις βάρος της JCB²⁹.

61. Στο πλαίσιο της ενώπιον του Πρωτοδικείου διαδικασίας, η JCB υποστήριξε ότι η Επιτροπή παραβίασε την αρχή του τεκμηρίου αθωότητας και εξέτασε μεροληπτικώς τα πραγματικά περιστατικά, παραλείποντας να λάβει υπόψη ορισμένα απαλλακτικά στοιχεία και συνάγοντας την ενοχή της, κατά παραβίαση της αρχής του ευεργετήματος της αμφιβολίας.

62. Το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η ενδιαφερόμενη επιχείρηση θα μπορούσε να προσάψει στην Επιτροπή ότι κατέληξε στην εις βάρος της απόφαση βάσει γενικού τεκμηρίου ενοχής της μόνο σε περίπτωση που οι διαπιστώσεις περί τα πραγματικά περιστατικά στις οποίες προέβη με την απόφασή της δεν στηρίζονταν στα προσκομισθέντα αποδεικτικά στοιχεία.

63. Εν συνεχεία, το Πρωτοδικείο εξέτασε τα τέσσερα παραδείγματα που προέβαλε η JCB προς στήριξη του ισχυρισμού της περί μεροληψίας της Επιτροπής —το εσωτερικό σημείωμα της 16ης Μαΐου 1995, την εσωτερική επιστολή της 13ης Απριλίου 1995, δύο αποφάσεις των γαλλικών δικαστηρίων και την ηχογράφιση μιας συζητήσεως μεταξύ των υπαλλήλων της Επιτροπής και ενός διανομέα των προϊόντων της JCB, η οποία πραγματοποιήθηκε στις 6 Νοεμβρίου 1996— και κατέληξε ότι από τη

Επιχειρήματα των διαδίκων

64. Η JCB ισχυρίζεται ότι η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση προσέβαλε το δικαίωμά της να απολαύει του τεκμηρίου αθωότητας, η εφαρμογή του οποίου συνεπάγεται ότι κάθε εύλογη αμφιβολία περί τα αποδεικτικά στοιχεία αποβαίνει υπέρ της ενδιαφερόμενης επιχειρήσεως εις βάρος της οποίας εκδόθηκε η διοικητική απόφαση, σύμφωνα με τη γενική αρχή *in dubio pro reo*.

65. Πρώτον, το Πρωτοδικείο κακώς συνήγαγε από την έκδοση δεύτερης ανακοινώσεως αιτιάσεων το συμπέρασμα ότι η JCB θα μπορούσε να προσάψει στην Επιτροπή την υιοθέτηση γενικού τεκμηρίου ενοχής της μόνο σε περίπτωση που οι διαπιστώσεις περί τα πραγματικά περιστατικά στις οποίες προέβη με την απόφασή της δεν στηρίζονταν στα προσκομισθέντα αποδεικτικά στοιχεία. Αντιθέτως, το Πρωτοδικείο όφειλε να αναγνωρίσει ότι η έκδοση της στηριζόμενης στις κοινοποιηθείσες συμφωνίες αρχικής ανακοινώσεως αιτιάσεων συνιστούσε παραβίαση της αρχής του τεκμηρίου αθωότητας, καθόσον από την εν λόγω ανακοίνωση αιτιάσεων ουδόλως προέκυπτε ότι οι επίμαχες πρακτικές της ενδιαφερόμενης επιχειρήσεως δεν ενέπυπταν «στα όρια της περιγραφόμενης με την κοινοποίηση δραστηριότητας»³⁰.

29 — Σκέψεις 53 έως 60 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

30 — Βλ. το προαναφερθέν στο σημείο 14 των προτάσεων μου άρθρο 15, παράγραφος 5, στοιχείο α', του κανονισμού 17.

66. Δεύτερον, το Πρωτοδικείο δεν έλαβε υπόψη, τόσο στην περίπτωση του σημειώματος και της επιστολής του 1995 όσο και στην περίπτωση της ηχογραφήσεως του 1996³¹, ορισμένα αποδεικτικά στοιχεία τα οποία η Επιτροπή είχε αγνοήσει ή παρερμηνεύσει, παραβαίνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο την υποχρέωσή του να διασφαλίζει την τήρηση της αρχής του τεκμηρίου αθωότητας.

67. Τρίτον, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι οι αποφάσεις των εθνικών δικαστηρίων τις οποίες επικαλέστηκε η ενδιαφερόμενη επιχείρηση ουδεμία ασκούσαν επιρροή, δίχως να αιτιολογήσει επαρκώς την άρνησή του να τις λάβει υπόψη. Ειδικότερα, το *cour d' appel de Paris* είχε αποφανθεί ότι η άρνηση της JCB να εφοδιάζει την Central Parts με προϊόντα της οφειλόταν αποκλειστικώς στην παράνομη συμπεριφορά της Central Parts. Το Πρωτοδικείο δεν μπορεί να στηρίζει τη διαπίστωση ότι η JCB παρέβη το άρθρο 81 ΕΚ στη δήθεν παρεμπόδιση των παράλληλων εισαγωγών των προϊόντων της από την Central Parts³² και, ταυτοχρόνως, να αρνείται να δεχθεί ότι η απόφαση του γαλλικού δικαστηρίου επί του ζητήματος αυτού ασκεί επιρροή. Η JCB παραπέμπει επίσης στις αποφάσεις που εξέδωσαν το *tribunal de commerce de Nîmes*, το γαλλικό συμβούλιο ανταγωνισμού και η ιρλανδική αρχή για τον ανταγωνισμό, οι οποίες, κατά τη γνώμη της, ήσαν άπασες υπέρ της.

68. Τέταρτον, η JCB ισχυρίζεται ότι το Πρωτοδικείο παρέλειψε να λάβει υπόψη μια τηλεομοιοτυπία του 1996 και ένα σημείωμα του 1997, τα οποία, κατά την άποψή της, συνιστούσαν απαλλακτικά στοιχεία, παραβιάζοντας εκ νέου την αρχή του τεκμηρίου αθωότητας.

69. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η JCB συγχέει το αξίωμα *in dubio pro reo*, το οποίο αποτελεί κανόνα εκτιμήσεως των αποδεικτικών στοιχείων, με την επίμαχη εν προκειμένω αρχή του τεκμηρίου αθωότητας, η οποία συνιστά γενικότερο διαδικαστικό κανόνα. Το γεγονός και μόνον ότι η Επιτροπή υπέπεσε σε σφάλμα κατά την εκτίμηση των αποδεικτικών στοιχείων δεν αρκεί για να θεμελιώσει παραβίαση της αρχής του τεκμηρίου αθωότητας.

70. Το σημείωμα του 1995³³ συνιστά απαλλακτικό στοιχείο μόνον αν αποδειχθεί ότι παρήγαγε συγκεκριμένα αποτελέσματα και, σύμφωνα με το Πρωτοδικείο, υπήρχαν επαρκείς ενδείξεις ότι η ενδιαφερόμενη επιχείρηση επέβαλλε περιορισμούς στις παθητικές πωλήσεις μέχρι το 1998. Επιπλέον, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι οι εξηγήσεις που παρέσχε η Επιτροπή για την απόφασή της να μην περιλάβει την ηχογράφιση του 1996 στα έγγραφα του φακέλου ήταν απολύτως λογικές.

71. Οι αποφάσεις των εθνικών δικαστηρίων στις οποίες παρέπεμψε η ενδιαφερόμενη επιχείρηση ελήφθησαν μεν υπόψη, πλην όμως το Πρωτοδικείο ορθώς έκρινε ότι δεν ασκούσαν επιρροή στις συγκεκριμένες παραβάσεις που διαπιστώθηκαν εν προκειμένω. Επιπλέον, η JCB επικαλέστηκε μεν, στο πλαίσιο της ενώπιον του Πρωτοδικείου διαδικασίας, τις αποφάσεις τόσο του γαλλικού συμβουλίου ανταγωνισμού όσο και της ιρλανδικής αρχής για τον ανταγωνισμό, πλην όμως παρέπεμψε σε αυτές προς στήριξη άλλου ισχυρισμού της συνεπώς, τα οικεία επιχειρήματά της, όπως προβάλλονται στο παρόν στάδιο της διαδικασίας, είναι απαράδεκτα. Ούτε τα λοιπά επιχειρήματα της JCB μπορούν να γίνουν δεκτά, καθόσον σκοπούν να πείσουν το Δικαστήριο να εξετάσει εκ νέου τα πραγματικά περιστατικά.

31 — Βλ. ανωτέρω σημείο 63.

32 — Με τις σκέψεις 92 και 98 της αναιρεσιβαλλομένης απόφασης.

33 — Βλ. ανωτέρω σημείο 63.

Εκτίμηση

72. Η JCB ισχυρίζεται, κατ' ουσίαν, ότι το Πρωτοδικείο προέβη σε εσφαλμένη εκτίμηση των αποδεικτικών στοιχείων, στο μέτρο που έκρινε ότι η Επιτροπή δεν επέδειξε μεροληπτική συμπεριφορά εις βάρος της και, ως εκ τούτου, δεν παραβίασε την αρχή του τεκμηρίου αθωότητας την οποία όφειλε να τηρήσει.

73. Συνεπώς, η JCB ζητεί, τουλάχιστον υπό ευρεία έννοια, από το Δικαστήριο να εκτιμήσει εκ νέου τα προσκομισθέντα ενώπιον του Πρωτοδικείου αποδεικτικά στοιχεία. Εντούτοις, δεδομένου ότι ο αναιρετικός έλεγχος του Δικαστηρίου περιορίζεται σε νομικά ζητήματα, δεν εναπόκειται στο Δικαστήριο να προβεί σε νέα εκτίμηση των αποδεικτικών στοιχείων. Συνεπώς, το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να ελέγξει μόνον το κατά πόσον το Πρωτοδικείο αλλοίωσε το αληθές περιεχόμενο των προσκομισθέντων ενώπιόν του αποδεικτικών στοιχείων ή το κατά πόσον από τα στοιχεία του φακέλου προκύπτει ουσιώδης ανακρίβεια των διαπιστώσεων στις οποίες προέβη το Πρωτοδικείο³⁴.

74. Εν προκειμένω, ουδεμία εκ των δύο αυτών περιπτώσεων συντρέχει. Καίτοι η JCB παραπέμπει, γενικώς, στη νομολογία του Δικαστηρίου περί αλλοιώσεως των αποδεικτικών στοιχείων και περί προδήλου σφάλματος εκτιμήσεως εκ μέρους του Πρωτοδικείου, εντούτοις τα επίμαχα τμήματα της αναρρισιβαλλομένης αποφάσεως αφορούν συμπεράσματα στα οποία κατέληξε το

Πρωτοδικείο κατόπιν της εξετάσεως των αποδεικτικών στοιχείων και από τα οποία ουδόλως προκύπτει υπέρβαση των ορίων της συνήθους εκτιμήσεώς του ή αλλοίωση των αποδεικτικών στοιχείων. Η JCB δεν προσδιορίζει τις διαπιστώσεις του Πρωτοδικείου από τις οποίες προκύπτει ότι η εκ μέρους του ερμηνεία των στοιχείων του φακέλου υπήρξε ουσιωδώς ανακριβής, αντιθέτως προς τις περιπτώσεις στις οποίες το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι το Πρωτοδικείο είχε αλλοιώσει τα προσκομισθέντα ενώπιόν του αποδεικτικά στοιχεία³⁵.

75. Θα αναλύσω εν συντομία τα συγκεκριμένα επιχειρήματα της JCB.

76. Αφενός, το γεγονός ότι η Επιτροπή αποστέλλει στην ενδιαφερόμενη επιχείρηση ανακοίνωση αιτιάσεων ουδόλως αποδεικνύει, καθεαυτό, την υιοθέτηση γενικού τεκμηρίου ενοχής της στην αντίθετη περίπτωση, η κίνηση οποιασδήποτε ποινικής ή οιονεί ποινικής διαδικασίας ή έρευνας θα προσέκρουε στην ένσταση αυτή. Μόνον η συμπεριφορά της Επιτροπής κατά τη διεξαγωγή της διαδικασίας μπορεί να παράσχει ασφαλείς ενδείξεις και, στην υπό κρίση υπόθεση, η Επιτροπή διόρθωσε τις παραλείψεις της πρώτης ανακοινώσεως αιτιάσεων με την αποστολή της δεύτερης.

77. Αφετέρου, το Πρωτοδικείο εξέτασε τα αποδεικτικά στοιχεία τα οποία η JCB προέβαλε ως παραδείγματα της δήθεν μεροληπτικής συμπεριφοράς της Επιτροπής (υπό την έννοια ότι η Επιτροπή δεν έλαβε υπόψη

34 — Βλ., παραδείγματος χάρι, τις αποφάσεις του Δικαστηρίου της 2ας Μαρτίου 1994, C-53/92 P, Hilti κατά Επιτροπής (Συλλογή 1994, σ. I-667, σκέψη 42), της 1ης Ιουνίου 1994, C-136/92 P, Επιτροπή κατά Brazzelli Lualdi κλπ. (Συλλογή 1994, σ. I-1981, σκέψεις 47 έως 49) και, πρόσφατος, της 14ης Ιουλίου 2005, C-40/03 P, Roca Foods κατά Επιτροπής (Συλλογή 2005, σ. I-6811, σκέψη 60).

35 — Βλ., παραδείγματος χάρι, τις αποφάσεις του Δικαστηρίου της 27ης Ιανουαρίου 2000, C-164/98 P, DIR International Film κλπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 2000, σ. I-447, σκέψεις 43 έως 48), της 3ης Απριλίου 2003, C-277/01 P, Κοινοβούλιο κατά Samper (Συλλογή 2003, σ. I-3019, σκέψεις 45 έως 49) και της 11ης Σεπτεμβρίου 2003, C-197/99 P, Βέλγιο κατά Επιτροπής (Συλλογή 2003, σ. I-8461, σκέψεις 64 έως 67).

τον φερόμενο ως απαλλακτικό τους χαρακτήρα). Το Πρωτοδικείο δεν αποφάνθηκε μεν ότι τα εν λόγω αποδεικτικά στοιχεία στερούνταν απαλλακτικού χαρακτήρα, πλην όμως κατέληξε ότι ουδόλως προέκυπτε ότι η εκ μέρους της Επιτροπής ερμηνεία τους ήταν μεροληπτική. Εντούτοις, στο παρόν στάδιο της εκδικάσεως της αιτήσεως αναιρέσεως, η JCB σκοπεύει να καταδείξει, με την επιχειρηματολογία της, ότι τα εν λόγω αποδεικτικά στοιχεία ήταν απαλλακτικά, πράγμα το οποίο αποτελεί τελείως διαφορετικό ζήτημα. Η ύπαρξη και μόνον απαλλακτικών στοιχείων δεν συνεπάγεται την έκδοση αποφάσεως υπέρ της ενδιαφερόμενης επιχειρήσεως, όταν πρέπει να ληφθούν υπόψη και άλλα αποδεικτικά στοιχεία διαφορετικής φύσεως: ούτε οδηγεί, κατ' ανάγκην, σε περίπτωση εκδόσεως αποφάσεως εις βάρος της ενδιαφερόμενης επιχειρήσεως, στο συμπέρασμα ότι η Επιτροπή επέδειξε μεροληπτική συμπεριφορά.

78. Συνεπώς, φρονώ ότι ο πρώτος λόγος αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί ως απάρadeκτος και/ή αβάσιμος.

Δεύτερος λόγος αναιρέσεως: παράβαση του άρθρου 81 ΕΚ

79. Η JCB ισχυρίζεται ότι το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο, καθόσον: i) την «καταδίκασε» για την επιβολή γενικής απαγορεύσεως των παθητικών πωλήσεων στη Γαλλία, στο Ηνωμένο Βασίλειο και στην Ιρλανδία, ii) την «καταδίκασε» για την επιβολή περιορισμών στις πηγές προμήθειας των διανομένων των προϊόντων της στη Γαλλία και την Ιταλία και iii) αρνήθηκε να ακυρώσει την απόφαση της Επιτροπής περί απορρίψεως της αιτήσεως της χορηγήσεως απαλλαγής.

Η απαγόρευση των παθητικών πωλήσεων στη Γαλλία, στο Ηνωμένο Βασίλειο και στην Ιρλανδία

Η ανααιρεσιβαλλόμενη απόφαση

80. Κατά την ενώπιον του Πρωτοδικείου διαδικασία, η JCB υποστήριξε, αφενός, ότι η Επιτροπή δεν απέδειξε ότι η JCB επέβαλλε περιορισμούς στις παθητικές πωλήσεις από εξουσιοδοτημένους διανομείς στη Γαλλία, στο Ηνωμένο Βασίλειο, στην Ιρλανδία και στην Ιταλία τόσο προς τελικούς χρήστες όσο και προς εξουσιοδοτημένους διανομείς εκτός των αποκλειστικών περιοχών τους και, αφετέρου, ότι η μόνη ρητή απαγόρευση που περιείχαν οι συμφωνίες της αφορούσε τις πωλήσεις σε μη εξουσιοδοτημένους διανομείς.

81. Το Πρωτοδικείο επισήμανε ότι, καίτοι το άρθρο 4 της αφορώσας το Ηνωμένο Βασίλειο συμφωνίας, όπως τροποποιήθηκε το 1975, δεν περιείχε γενική απαγόρευση των παθητικών πωλήσεων, εντούτοις η Επιτροπή διαπίστωσε ότι η εν λόγω ρήτρα ερμηνεύθηκε από τους ενδιαφερόμενους ως ενέχουσα γενική απαγόρευση. Εν συνεχεία, το Πρωτοδικείο εξέτασε μια σειρά εγγράφων επί των οποίων η Επιτροπή στήριξε τη διαπίστωσή της³⁶ και κατέληξε ότι «στο Ηνωμένο Βασίλειο, εφαρμόστηκαν περιοριστικές πρακτικές αυτοτελείς έναντι του περιεχομένου των κοινοποιηθεισών συμφωνιών»³⁷.

36 — Απαριθμούνται λεπτομερώς στα σημεία 84 έως 91 της προσβαλλόμενης αποφάσεως.

37 — Σκέψεις 86 έως 89 της ανααιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως.

82. Το Πρωτοδικείο ακολούθησε μια παρόμοια προσέγγιση και ως προς τις συμφωνίες που αφορούσαν την Ιρλανδία. Οι κοινοποιηθείσες το 1973 και το 1975 συμφωνίες δεν περιείχαν ρήτρα περί απαγορεύσεως των χονδρικών πωλήσεων σε μη εξουσιοδοτημένους διανομείς, πλην όμως μια μη κοινοποιηθείσα συμφωνία του 1992 απαγόρευε τόσο τις ενεργητικές όσο και τις παθητικές πωλήσεις, πλην των πωλήσεων προς εξουσιοδοτημένο μεταπωλητή. Το Πρωτοδικείο εξέτασε και σε αυτήν την περίπτωση τα έγγραφα επί των οποίων η Επιτροπή στήριξε την απόφασή της³⁸ και κατέληξε ότι αποδείκνυαν επαρκώς την εκ μέρους της JCB επιβολή περιορισμών στις πραγματοποιούμενες εκτός συμβατικής περιοχής παθητικές πωλήσεις. Το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η προβληθείσα από την JCB απαλλαγή, την οποία της είχε χορηγήσει η αρμόδια για τον ανταγωνισμό ιρλανδική αρχή, ουδεμία ασκούσε επιρροή ως προς την εκ μέρους της Επιτροπής άσκηση των εξουσιών που της απένειμε το κοινοτικό δίκαιο στον τομέα του ανταγωνισμού και, εν πάση περιπτώσει, η χορήγηση της εν λόγω απαλλαγής στηρίχθηκε σε συμφωνία που δεν είχε κοινοποιηθεί στην Επιτροπή³⁹.

83. Όσον αφορά τη Γαλλία, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι μια μη κοινοποιηθείσα τυποποιημένη σύμβαση περιείχε πράγματι ρητή γενική απαγόρευση όλων των παθητικών πωλήσεων εκτός της συμβατικής περιοχής. Εν πάση περιπτώσει, τα έγγραφα επί των οποίων η Επιτροπή στήριξε την απόφασή της⁴⁰ αποδείκνυαν την ύπαρξη περιοριστικών πρακτικών. Η απόφαση του γαλλικού συμβουλίου ανταγωνισμού, την οποία επι-

καλέστηκε η JCB, δεν ασκούσε επιρροή, καθόσον αφορούσε μια χωριστή σύμβαση διανομής και το αντίστοιχο αυτοτελές δίκτυο διανομής⁴¹.

Επιχειρήματα των διαδίκων

84. Η JCB ισχυρίζεται ότι η σύμβαση διανομής η οποία αφορούσε τη Γαλλία δεν μπορεί να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι απαγόρευε ρητώς τις παθητικές πωλήσεις ότι ένα εκ των τριών εγγράφων που ελήφθησαν υπόψη —μια επιστολή αφορώσα την επιβολή τέλους εξυπηρετήσεως μετά την πώληση— χαρακτηρίστηκε από το Πρωτοδικείο, σε άλλο τμήμα της αποφάσεώς του⁴², ως ανεπαρκές αποδεικτικό στοιχείο και ότι ένα άλλο εκ των τριών αυτών εγγράφων αναγνώριζε την ύπαρξη ανταγωνιστικών πιέσεων μεταξύ των διανομέων, οι οποίοι δραστηριοποιούνταν και εκτός των περιοχών που τους είχαν παραχωρηθεί συμβατικώς.

85. Η Επιτροπή απαντά ότι η προσβαλλόμενη απόφαση δεν στηρίχθηκε, εν πάση περιπτώσει, στην προβαλλόμενη ρητή απαγόρευση την οποία περιείχε η σύμβαση διανομής, αλλά στην εφαρμογή της εν λόγω συμφωνίας στην πράξη· επιπλέον, υποστηρίζει ότι το Πρωτοδικείο ουδόλως αμφισβήτησε την αποδεικτική ισχύ της επιστολής περί του τέλους της εξυπηρετήσεως ότι από το δεύτερο έγγραφο στο οποίο παρέπεμψε η JCB προκύπτει με σαφήνεια η ύπαρξη συμφωνιών περί πωλήσεων κατά περιοχές και ότι η JCB δεν προέβαλε ισχυρισμούς ως προς το τρίτο έγγραφο το οποίο εξέτασαν τόσο η Επιτροπή με την προσβαλλόμενη απόφαση όσο και το Πρωτοδικείο με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση.

86. Όσον αφορά το Ηνωμένο Βασίλειο και την Ιρλανδία, η JCB ισχυρίζεται, κατ' ουσίαν,

38 — Σημείο 122 της προσβαλλόμενης αποφάσεως.

39 — Σκέψεις 90 έως 95 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

40 — Ιδίως στο σημείο 113 του αιτιολογικού της προσβαλλόμενης αποφάσεως.

41 — Σκέψεις 96 έως 100 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

42 — Με τις σκέψεις 139 έως 145 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

ότι το Πρωτοδικείο προέβη σε εσφαλμένη ερμηνεία των διαφόρων ανακοινώσεων τις οποίες εξέτασε· πρόκειται, κατά την άποψη της Επιτροπής, για συγκεκαλυμμένη προσπάθεια της JCB να πείσει το Δικαστήριο να εξετάσει εκ νέου τα αποδεικτικά στοιχεία.

Εκτίμηση

87. Φρονώ ότι το τμήμα αυτό της επιχειρηματολογίας της JCB ουδόλως θίγει το ζήτημα της ενδεχόμενης παραβάσεως του άρθρου 81 ΕΚ. Η αναιρεσείουσα επιδιώκει να αποδείξει ότι το Πρωτοδικείο, κατόπιν της εξετάσεως των αποδεικτικών στοιχείων, κατέληξε σε εσφαλμένες διαπιστώσεις. Όπως επισήμανα προηγουμένως, το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να ελέγξει την ορθότητα των διαπιστώσεων του Πρωτοδικείου, υπό την επιφύλαξη της περιπτώσεως της αλλοιώσεως της αληθούς έννοιας των αποδεικτικών στοιχείων.

88. Εν προκειμένω, το Πρωτοδικείο αλλοίωσε ενδεχομένως την αληθή έννοια της εφαρμοσθείσας στη Γαλλία συμβάσεως διανομής⁴³, καθόσον έκρινε ότι η εν λόγω συμφωνία επέβαλλε ρητή απαγόρευση των παθητικών πωλήσεων.

43 — Το επίμαχο άρθρο της εν λόγω συμφωνίας έχει ως εξής: «Ο εξουσιοδοτημένος διανομέας αναλαμβάνει την υποχρέωση να μην πωλεί ή διανέμει προϊόντα και ανταλλακτικά της JCB από εγκαταστάσεις, θυγατρικές ή αποθήκες του ευρισκόμενες εκτός της περιοχής του. Ο εξουσιοδοτημένος διανομέας αναλαμβάνει την υποχρέωση να μην προωθεί, άμεσα ή έμμεσα, προϊόντα και ανταλλακτικά της JCB εκτός της περιοχής του.»

89. Εντούτοις, όπως ορθώς επισήμανε η Επιτροπή, η ενδεχόμενη αυτή αλλοίωση αφορά ένα ζήτημα που δεν επηρεάζει τη νομιμότητα της προσβαλλομένης αποφάσεως, η οποία στηρίχθηκε στην εφαρμογή της επίμαχης συμβάσεως και όχι στις ρήτρες που περιείχε.

90. Κατά τα λοιπά, είναι πρόδηλον ότι η JCB επιδιώκει, απλώς, την επανεξέταση των προσκομισθέντων ενώπιον του Πρωτοδικείου αποδεικτικών στοιχείων, καίτοι το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να ασκεί παρόμοιο έλεγχο κατ' αναίρεση.

Περιορισμός των πηγών εφοδιασμού στη Γαλλία και στην Ιταλία

Η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση

91. Στο πλαίσιο της ενώπιον του Πρωτοδικείου διαδικασίας, η JCB ισχυρίστηκε ότι η Επιτροπή ερμήνευσε εσφαλμένως τις συμφωνίες που αφορούσαν τη Γαλλία και την Ιταλία υπό την έννοια ότι, αφενός, επέβαλλαν στους εξουσιοδοτημένους διανομείς την υποχρέωση να προμηθεύονται τα προϊόντα της JCB αποκλειστικώς από τις θυγατρικές της στις χώρες αυτές και, αφετέρου, απαγόρευαν τις διασταυρούμενες προμήθειες, ενώ οι επίμαχες ρήτρες σκοπούσαν, απλώς, να διασφαλίσουν ότι οι διανομείς εμπορευόνταν μόνον προϊόντα της JCB· επιπλέον, η JCB ισχυρίστηκε ότι η Επιτροπή παρέλειψε να ερευνήσει το κατά πόσον οι επίμαχες ρήτρες εφαρμόζονταν στην πράξη.

92. Το Πρωτοδικείο κατέληξε ότι οι μη κοινοποιηθείσες συμφωνίες απέβλεπαν στον περιορισμό του ανταγωνισμού, ότι εφαρμόζονταν στη Γαλλία, αν όχι και στην Ιταλία, αλλά ότι, λαμβανομένου υπόψη του σκοπού τους, τα αποτελέσματά τους στην πράξη ήταν άνευ σημασίας⁴⁴. συνεπώς, η Επιτροπή ορθώς έκρινε ότι αυτό το στοιχείο της παραβάσεως είχε αποδειχθεί⁴⁵.

Επιχειρήματα των διαδίκων

93. Η JCB ισχυρίζεται ότι οι διαπιστώσεις του Πρωτοδικείου περί του ζητήματος αυτού αντιβαίνουν στην προβλεπόμενη από τον κανονισμό 1983/83⁴⁶, και παλαιότερα από τον κανονισμό 67/67⁴⁷, κατά κατηγορία απαλλαγή, της οποίας θα μπορούσαν να απολαύουν οι οικείες ρήτρες των επίμαχων συμφωνιών.

94. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι ο ισχυρισμός αυτός προβάλλεται για πρώτη φορά και, ως εκ τούτου, είναι απαράδεκτος⁴⁸ ότι, στο πλαίσιο της ενώπιον του Πρωτοδικείου διαδικασίας, η JCB αναγνώρισε εμμέσως ότι οι συμφωνίες που αφορούσαν τη Γαλλία και την Ιταλία δεν μπορούσαν να απολαύουν της κατά κατηγορία απαλλαγής και ότι, εν πάση περιπτώσει, το άρθρο 3, στοιχείο γ' και

στοιχείο δ' (2), του κανονισμού 1983/83 απαιτεί τη δυνατότητα προσβάσεως σε εναλλακτικές πηγές εφοδιασμού εκτός της περιοχής που αφορά η σύμβαση.

Εκτίμηση

95. Η JCB δεν επιχείρησε ούτε να αρνηθεί ότι πρόκειται για νέο ισχυρισμό ούτε να υποστηρίξει ότι πρόκειται για ζήτημα δημοσίας τάξεως, το οποίο το Πρωτοδικείο όφειλε να εξετάσει αυτεπαγγέλτως. Ο εν λόγω ισχυρισμός αφορά προδήλως τη νομιμότητα της προσβαλλομένης αποφάσεως και δεν μπορεί να προσαφθεί στο Πρωτοδικείο ότι δεν προέβη σε εκτίμησή του. Συνεπώς, ο ισχυρισμός αυτός όχι μόνον είναι απαράδεκτος⁴⁸, αλλά, επιπλέον, δεν μπορεί να προβληθεί βασίμως προς απόδειξη του ότι το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση.

Επί της αρνήσεως του Πρωτοδικείου να ακυρώσει την απόρριψη της αιτήσεως χορήγησης απαλλαγής

Η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση

96. Στο πλαίσιο της ενώπιον του Πρωτοδικείου διαδικασίας, η JCB ισχυρίστηκε, αφενός, ότι η αίτησή της για χορήγηση

44 — Σύμφωνα με τη νομολογία και, ειδικότερα, με τις αποφάσεις της 13ης Ιουλίου 1966, 56/64 και 58/64, Consten και Gründig κατά Επιτροπής (Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 363), της 6ης Απριλίου 1995, T-143/89, Ferrière Nord κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. II-917, σκέψεις 30 και 31), της 17ης Ιουλίου 1997, C-219/95 P, Ferrière Nord κατά Επιτροπής (Συλλογή 1997, σ. I-4411, σκέψεις 13 έως 15) και της 30ής Ιουνίου 1966, 56/65, Société Technique Minière (Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 313).

45 — Σκέψεις 111 έως 118 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

46 — Βλ. ανωτέρω σημείο 15.

47 — Κανονισμός 67/67/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 22ας Μαρτίου 1967, περί εφαρμογής του άρθρου 81, παράγραφος 3, της Συνθήκης σε κατηγορίες συμφωνιών αποκλειστικότητας (ΕΕ ειδ. έκδ. 08/001, σ. 65).

48 — Βλ., παραδείγματος χάρι, την προαναφερθείσα στην υποσημείωση 34 απόφαση Brazzelli Lualdi, σκέψη 59.

απαλλαγής ήταν δικαιολογημένη, διότι, σύμφωνα με τις προϋποθέσεις του άρθρου 81, παράγραφος 3, ΕΚ⁴⁹, ο συνδυασμός των ρητρών περί τοπικής αποκλειστικότητας και περί επιλεκτικότητας των μεταπωλητών δεν είχε βλαπτικές συνέπειες για τους καταναλωτές, αλλά, αντιθέτως, συνέβαλε στη βελτίωση της διανομής των προϊόντων και, αφετέρου, ότι η Επιτροπή δεν προέβαλε κανένα βάσιμο λόγο προς απόρριψη της αιτήσεώς της. Ειδικότερα, η JCB παρέπεμψε σε δύο παρόμοιες υποθέσεις —BMW και Ivoclar⁵⁰— στις οποίες η Επιτροπή εξέδωσε αποφάσεις περί χορηγήσεως ατομικής απαλλαγής.

97. Το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η JCB περιορίστηκε στον γενικό ισχυρισμό ότι η επίμαχη συμφωνία (η κοινοποιηθείσα το 1973 τυποποιημένη συμφωνία διανομής-εξαγωγής που αφορούσε την Ιρλανδία, τη Σουηδία και τις αγγλονορμανδικές νήσους) πληρούσε τις απαιτούμενες προϋποθέσεις για χορήγηση ατομικής απαλλαγής, χωρίς εντούτοις να προσδιορίσει τα συγκεκριμένα πλεονεκτήματα που συνεπαγόταν η εν λόγω συμφωνία, τα οποία δικαιολογούσαν την έκδοση παρόμοιας αποφάσεως. Η Επιτροπή ανέλυσε διεξοδικώς τους λόγους για τους οποίους απέρριψε την αίτηση της JCB για τη χορήγηση απαλλαγής με τα σημεία 201 έως 222 της προσβαλλομένης αποφάσεως. Επιπλέον, σύμφωνα με το Πρωτοδικείο, η Επιτροπή απέδειξε ότι οι αποφάσεις της περί χορηγήσεως ατομικής απαλλαγής, στις οποίες παρέπεμψε η JCB, δεν αφορούσαν συγκρίσιμες καταστάσεις⁵¹.

Επιχειρήματα των διαδίκων

98. Η JCB ισχυρίζεται, κατ' αρχάς, ότι το Πρωτοδικείο κακώς περιορίστηκε στην εξέταση μιας μόνον εκ των κοινοποιηθεισών συμφωνιών, ενώ η αίτησή της για χορήγηση απαλλαγής αφορούσε όλες τις συμφωνίες, περιλαμβανομένων των αναθεωρημένων κειμένων τους, που κοινοποιήθηκαν στην Επιτροπή μεταξύ των ετών 1973 και 1995.

99. Εν συνεχεία, η JCB διατείνεται ότι το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε αντίφαση, καθόσον δέχθηκε τη συλλογιστική που ανέπτυξε η Επιτροπή με τα σημεία 201 έως 222 του αιτιολογικού της προσβαλλομένης αποφάσεως, η οποία στηρίχθηκε, μεταξύ άλλων, σε τρεις παραβάσεις που προσήψε η Επιτροπή στην ενδιαφερόμενη επιχείρηση, πλην όμως το ίδιο το Πρωτοδικείο, σε άλλο τμήμα της αποφάσεώς του⁵², τις έκρινε ως ανεπαρκώς αποδειχθείσες.

100. Τρίτον, το Πρωτοδικείο ερμήνευσε εσφαλμένως τους κανόνες περί χορηγήσεως απαλλαγής. Ελλείψει περιορισμού των παθητικών πωλήσεων, οι αρχές που διέπουν τις αποφάσεις BMW και Ivoclar έπρεπε να εφαρμοσθούν κατ' αναλογία και να οδηγήσουν στη χορήγηση απαλλαγής.

101. Τέλος, το Πρωτοδικείο κακώς αποφάνθηκε⁵³ ότι η JCB παρέλειψε να προσδιορίσει

49 — Βλ. ανωτέρω σημείο 6.

50 — Απόφαση 75/73/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 13ης Δεκεμβρίου 1974, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 81 της Συνθήκης ΕΟΚ (IV/14.650 — Bayerische Motoren Werke AG) (δεν έχει μεταφραστεί στην ελληνική) και απόφαση 85/559/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 27ης Νοεμβρίου 1985, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 81 της Συνθήκης ΕΟΚ (IV/30.846 — Ivoclar) (ΕΕ 1985, L 369, σ. 1).

51 — Σκέψεις 160 έως 169 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

52 — Με τις σκέψεις 133, 145 και 154 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

53 — Με τη σκέψη 166.

τα συγκεκριμένα πλεονεκτήματα που συνεπαγόταν το δίκτυο διανομής της. Τα σημεία 207 και 208 του αιτιολογικού της ίδιας της προσβαλλομένης απόφασεως απαριθμούσαν τα εν λόγω πλεονεκτήματα και, συνεπώς, η αναιρεσείουσα μπορούσε βασίμως να τα επικαλεστεί.

102. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η JCB σκοπεί, απλώς, στην επανάληψη της ενώπιον του Πρωτοδικείου αντιδικίας που αφορούσε την πολύπλοκη εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών και των οικονομικών όρων στην οποία προέβη η Επιτροπή για αυτόν τον λόγο και μόνον, η επιχειρηματολογία της JCB πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτη.

103. Ως προς τα συγκεκριμένα επιχειρήματα που προβάλλει η JCB, η Επιτροπή υποστηρίζει, πρώτον, ότι το γεγονός ότι το Πρωτοδικείο κάνει μνεία μόνον της κοινοποιηθείσας το 1973 τυποποιημένης συμφωνίας διανομής-εξαγωγής που αφορούσε την Ιρλανδία, τη Σουηδία και τις αγγλονορμανδικές νήσους συνιστά, απλώς, τυπογραφικό σφάλμα, το οποίο στερείται συνεπειών, καθόσον η μεν ανάλυση της Επιτροπής αφορούσε όλες τις κοινοποιηθείσες συμφωνίες, το δε Πρωτοδικείο, αφενός, επικύρωσε την ανάλυση αυτή και, αφετέρου, μερίμνησε να μην επιβληθεί πρόστιμο για καμία από τις κοινοποιηθείσες συμφωνίες.

104. Δεύτερον, η παραπομπή του Πρωτοδικείου στα σημεία 201 έως 222 του αιτιολογικού της προσβαλλομένης απόφασεως δεν ασκεί επιρροή στις διαπιστώσεις στις οποίες προέβη. Το Πρωτοδικείο εξέτασε την ουσία του επίμαχου ζητήματος σε άλλο τμήμα της

αποφάσεώς του. Εν πάση περιπτώσει, η προσβαλλόμενη απόφαση έκανε μνεία και άλλων παραβάσεων⁵⁴, τις οποίες το Πρωτοδικείο χαρακτήρισε μείζονος σημασίας⁵⁵ και οι οποίες άσκησαν επιρροή στη διαπίστωση ότι τα κριτήρια του άρθρου 81, παράγραφος 3, ΕΚ δεν πληρούνταν και, επομένως, δεν μπορούσε να χορηγηθεί απαλλαγή.

105. Τρίτον, η JCB επιχειρεί να αμφισβητήσει εκ νέου την ορθότητα της διαπίστωσης που αφορούσε τις παθητικές πωλήσεις, στην οποία στηρίχθηκε η διαφορετική μεταχείριση της περιπτώσεώς της σε σχέση με τις υποθέσεις BMW και Ivoclar. Επιπλέον, οι συμφωνίες της BMW δεν απαγόρευαν τις ενεργητικές πωλήσεις εκτός συμβατικής περιοχής, υπό την προϋπόθεση ότι ο εξουσιοδοτημένος διανομέας εκπλήρωνε ορισμένες υποχρεώσεις στον τομέα της προώθησεως των προϊόντων της. Αντιθέτως, οι συμφωνίες της JCB απαγόρευαν, ταυτοχρόνως, τόσο τις ενεργητικές όσο και τις παθητικές πωλήσεις, καθώς και τις διασταυρούμενες προμήθειες και, συνεπώς, δεν μπορούν να συγκριθούν με εκείνες της BMW. Οι συμφωνίες της Ivoclar αφορούσαν καταστήματα όπου πωλούνταν προϊόντα διαφόρων επιχειρήσεων και η χορηγηθείσα απαλλαγή δεν ανανεώθηκε στην περίπτωση αυτή.

106. Τέλος, η παραπομπή του Πρωτοδικείου στα συγκεκριμένα πλεονεκτήματα τα οποία συνεπάγονταν οι επίμαχες συμφωνίες αφορούσε είτε τις σωρευτικές προϋποθέσεις του άρθρου 81, παράγραφος 3, ΕΚ είτε την παροχή στους καταναλωτές της δυνατότητας να απολαύουν των εν λόγω πλεονεκτημάτων. Το Πρωτοδικείο ορθώς έκρινε ότι η JCB δεν απέδειξε ότι οι συμφωνίες της πληρούσαν τις απαιτούμενες προϋποθέσεις, αλλά περιορίστηκε, απλώς, σε γενικούς ισχυρισμούς.

54 — Με τα σημεία 209, 214, 215 και 218.

55 — Με τη σκέψη 185 της αναιρεσιβαλλομένης απόφασεως.

Εκτίμηση

107. Συμμερίζομαι την άποψη της Επιτροπής ότι δεν απόκειται στο Δικαστήριο να εκτιμήσει τους ισχυρισμούς της JCB, καθόσον σκοπούν, απλώς, στην επανεξέταση της αναλύσεως στην οποία προέβη η Επιτροπή με την προσβαλλόμενη απόφαση. Εντούτοις, η επιχειρηματολογία της JCB προσκρούει και σε άλλες δυσκολίες.

108. Ο πρώτος εκ των ισχυρισμών της JCB δεν ασκεί επιρροή. Από τα σημεία 201 έως 222, και ιδίως από το σημείο 205, του αιτιολογικού της προσβαλλομένης αποφάσεως προκύπτει σαφώς ότι η Επιτροπή αξιολόγησε το περιεχόμενο όλων των κοινοποιηθεισών συμφωνιών σε συνδυασμό με τον τρόπο εφαρμογής τους. Το Πρωτοδικείο επικύρωσε τις διαπιστώσεις της Επιτροπής, δίχως να περιορίσει τον έλεγχό του σε μία μόνον εκ των κοινοποιηθεισών συμφωνιών. Συνεπώς, είναι άνευ σημασίας το γεγονός ότι στην αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση αναφέρεται —είτε εκ παραδρομής είτε για άλλον λόγο— ότι η αίτηση χορηγήσεως απαλλαγής αφορούσε μια μόνον συμφωνία.

109. Όσον αφορά τον δεύτερο ισχυρισμό, το γεγονός ότι το Πρωτοδικείο, αφενός, επισήμανε, με τη σκέψη 161 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι «το γενικό ζήτημα κατά πόσον το σύστημα διανομής της JCB μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο μιας αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 81, παράγραφος 3, ΕΚ εξετάζεται στα σημεία 201 έως 222 του αιτιολογικού της προσβαλλομένης αποφάσεως» και, αφετέρου, επικύρωσε το γενικό συμπέρασμα στο οποίο κατέληξε η Επιτροπή με τα εν λόγω σημεία της αποφάσεώς της δεν μπορεί να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι το Πρωτοδικείο επικύρωσε κάθε στάδιο της συλλογιστικής που ανέπτυξε η Επιτροπή στο επίμαχο τμήμα της προσβαλλομένης αποφάσεως, ειδικότερα δε καθόσον

έκρινε, σε άλλο σημείο της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ότι η Επιτροπή δεν τεκμηρίωσε ορισμένα τμήματα της συλλογιστικής αυτής. Η ίδια η JCB υποστηρίζει ότι η προσβαλλόμενη απόφαση στηρίχθηκε «μεταξύ άλλων» —και, συνεπώς, εν μέρει μόνον— στις τρεις προσαφθείσες παραβάσεις τις οποίες το Πρωτοδικείο έκρινε ως ανεπαρκώς αποδειχθείσες και απέρριψε ως αβάσιμες.

110. Ως προς το τρίτο ζήτημα, ο ισχυρισμός της JCB θα μπορούσε να ασκήσει επιρροή μόνο σε περίπτωση που η διαπίστωση περί τα πραγματικά περιστατικά που αφορούσε την επιβολή περιορισμών στις παθητικές πωλήσεις ετίθετο υπό αμφισβήτηση, πλην όμως το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να εξετάζει κατ' αναίρεση τα ζητήματα αυτά.

111. Ως προς τον τελευταίο ισχυρισμό της JCB, είναι πρόδηλον ότι η Επιτροπή απαρτίθησε, με τα σημεία 207 και 208 της προσβαλλομένης αποφάσεως, ορισμένα πλεονεκτήματα που συνεπαγόταν το σύστημα διανομής της JCB, τα οποία ωφελούσαν τους καταναλωτές. Εν συνεχεία, η Επιτροπή ανέλυσε ορισμένα χαρακτηριστικά των επίμαχων συμφωνιών που δεν συνεπάγονταν οφέλη για τους καταναλωτές σε συνδυασμό με ορισμένους μη απαραίτητους περιορισμούς και κατέληξε, με τα σημεία 221 και 222 του αιτιολογικού της προσβαλλομένης αποφάσεως, ότι δεν πληρούνταν όλες οι σωρευτικές προϋποθέσεις του άρθρου 81, παράγραφος 3, ΕΚ και, συνεπώς, δεν μπορούσε να χορηγηθεί απαλλαγή. Προκειμένου να ανατρέψει το εν λόγω συμπέρασμα, η JCB θα έπρεπε να αποδείξει ότι πληρούνταν όλες οι σωρευτικές προϋποθέσεις του επίμαχου άρθρου. Εντούτοις, η JCB δεν ισχυρίζεται ότι απέδειξε κάτι τέτοιο και η μάλλον ατυχής διατύπωση της σκέψεως 166 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως δεν ασκεί συναφώς επιρροή.

112. Συνεπώς, φρονώ ότι και ο δεύτερος λόγος αναίρεσως πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτος και/ή αβάσιμος.

Τρίτος λόγος αναίρεσως: επιβολή και υπολογισμός του προστίμου

Η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση

113. Κατά την ενώπιον του Πρωτοδικείου διαδικασία, η JCB ισχυρίστηκε ότι από τα εξετασθέντα πραγματικά περιστατικά δεν προέκυψε η ύπαρξη παραβάσεως και ότι, εν πάση περιπτώσει, οι διαπιστώσεις της Επιτροπής στηρίχθηκαν σε πραγματικά περιστατικά που συνδέονταν με τις κοινοποιηθείσες συμφωνίες, για τις οποίες δεν μπορούσε να επιβληθεί πρόστιμο. Επιπλέον, το πρόστιμο ήταν δυσανάλογο σε σύγκριση με τα πρόστιμα που η Επιτροπή είχε επιβάλει σε παρεμφερείς καταστάσεις με τις αποφάσεις της Volkswagen και Opel⁵⁶. Η Επιτροπή διόγκωσε τη σοβαρότητα των προβαλλόμενων παραβάσεων και παρέλειψε να λάβει υπόψη τον πραγματικό αντίκτυπο των επίμαχων πρακτικών της επιχειρήσεως, την έκταση της εφαρμογής των οικείων περιορισμών στην πράξη, τη μεταβαλλόμενη με την πάροδο του χρόνου σοβαρότητά τους και τη συνδρομή ελαφρυντικών περιστάσεων, όπως παραδείγματος χάρη τη χορήγηση στην JCB ατομικής απαλλαγής από την ιρλανδική αρχή ανταγωνισμού ή την ευνοϊκή για την JCB απόφαση του *cour d' appel de Paris*.

56 — Απόφαση 98/273/EK της Επιτροπής, της 28ης Ιανουαρίου 1998, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 81 της Συνθήκης ΕΚ (Υπόθεση IV/35.733 — VW) (ΕΕ 1998, L 124, σ. 60), και απόφαση 2001/146/EK της Επιτροπής, της 20ής Σεπτεμβρίου 2000, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 81 της Συνθήκης ΕΚ (Υπόθεση COMP/36.653 — Opel) (ΕΕ 2001, L 59, σ. 1), των οποίων το Πρωτοδικείο κάνει μνεία με τη σκέψη 171 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως.

114. Το Πρωτοδικείο επισήμανε ότι, σύμφωνα με το άρθρο 15, παράγραφος 5, στοιχείο α', του κανονισμού 17, δεν μπορούσε να επιβληθεί πρόστιμο για πράξεις που ενέπιπταν στα όρια των κοινοποιηθεισών το 1973 και το 1975 συμφωνιών. Επιπλέον, δεδομένου ότι ορισμένες παραβάσεις κρίθηκαν ως ανεπαρκώς αποδειχθείσες, κατά τον υπολογισμό του προστίμου έπρεπε να ληφθούν υπόψη, αφενός, οι υπερβαίνοντες τα όρια των κοινοποιηθεισών συμφωνιών περιορισμοί των παθητικών πωλήσεων, τους οποίους αφορούσε το άρθρο 1, στοιχείο α', της προσβαλλομένης αποφάσεως και, αφετέρου, οι μη καλυπτόμενοι από την κοινοποίηση περιορισμοί των πηγών εφοδιασμού, τους οποίους αφορούσε το άρθρο 1, στοιχείο β', της προσβαλλομένης αποφάσεως⁵⁷.

115. Επιπλέον, κατά τον υπολογισμό του προστίμου πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τόσο οι περιστάσεις όσο και η σοβαρότητα της παραβάσεως. Η Επιτροπή, κατ' εφαρμογήν των διατάξεων του κανονισμού 17 και σύμφωνα με τις εκδοθείσες από την ίδια κατευθυντήριες γραμμές για τον υπολογισμό των προστίμων, καθόρισε το ποσό του προστίμου σε 39 614 000 ευρώ — 25 000 000 ευρώ λόγω της σοβαρότητας της παραβάσεως και 13 750 000 ευρώ (προσαύξηση κατά 5% ετησίως) λόγω της υπολογιζόμενης σε έντεκα έτη διάρκειας της παραβάσεως, ποσό στο οποίο προστέθηκαν 864 000 ευρώ λόγω επιβαρυντικών περιστάσεων⁵⁸.

116. Οι αποδειχθείσες παραβάσεις ήταν σοβαρές διότι έθιγαν την εύρυθμη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς, ιδίως καθόσον είχαν τόσο ως σκοπό όσο και ως αποτέλεσμα τη στεγανοποίηση των εγχώριων αγορών κατά συνέπεια, οι εν λόγω παραβάσεις

57 — Σκέψεις 175 έως 177 της αναιρεσιβαλλόμενης αποφάσεως.

58 — Σκέψεις 178 έως 180.

δικαιολογούσαν καθαυτές την επιβολή υψηλού προστίμου. Επιπλέον, η JCB αποτελούσε, λόγω της θέσεως που κατείχε στις οικείες αγορές, αρκετά σημαντική επιχείρηση τόσο στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα όσο και στον τομέα της δραστηριότητάς της⁵⁹.

117. Εντούτοις, από τα πραγματικά περιστατικά στα οποία στηρίχθηκε η Επιτροπή προκύπτει ότι η προσαφθείσα παράβαση διήρκεσε όχι έντεκα, αλλά δέκα έτη, από το 1989 έως και το 1998⁶⁰.

118. Τα επιβληθέντα στη Volkswagen και στην Opel πρόστιμα αφορούσαν διαφορετικές περιστάσεις και η Επιτροπή δεν υποχρεούται ούτε να υπολογίζει πάντοτε το πρόστιμο βάσει των ποσών που αντιπροσωπεύουν τον κύκλο εργασιών των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων ούτε να ακολουθεί απαρεγκλίτως την προγενέστερη πρακτική της ούτε να εφαρμόζει συγκεκριμένο μαθηματικό τύπο· συνεπώς, το γεγονός και μόνον ότι τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν στη Volkswagen, στην Opel και στην JCB αντιστοιχούσαν σε διαφορετικό ποσοστό επί του κύκλου εργασιών της κάθε επιχείρησης δεν αποδεικνύει την ύπαρξη δυσμενούς διακρίσεως⁶¹.

119. Όσον αφορά τη συνδρομή ελαφρυντικών περιστάσεων, η JCB δεν μπορούσε να προβάλει βασίμως τον ισχυρισμό ότι η παράλειψη της Επιτροπής να λάβει επι-

σήμως θέση επί των συμφωνιών της ισοδυναμούσε με «σιωπηρή έγκρισή τους», δεδομένου ότι η προσέγγιση αυτή είναι ξένη προς το κοινοτικό δίκαιο του ανταγωνισμού. Επιπλέον, οι ευνοϊκές για την JCB αποφάσεις τόσο της ιρλανδικής αρχής ανταγωνισμού όσο και του *cour d' appel de Paris* αφορούσαν διαφορετικά πραγματικά περιστατικά⁶².

120. Το Πρωτοδικείο έκρινε ότι κακώς η Επιτροπή χαρακτήρισε ως επιβαρυντική περίπτωση την επιβολή εκ μέρους της JCB χρηματικής ποινής σε θυγατρική της εταιρία για παράβαση ρήτηρας που περιείχε προσηκόντως κοινοποιηθείσα συμφωνία⁶³.

121. Δεδομένου ότι η αύξηση του ποσού του προστίμου λόγω επιβαρυντικών περιστάσεων δεν ήταν δικαιολογημένη και ότι τρία στοιχεία της διαπιστωθείσας με την προσβαλλόμενη απόφαση παραβάσεως δεν αποδείχθηκαν επαρκώς, το Πρωτοδικείο έκρινε, στο πλαίσιο της ασκήσεως της απορρέουσας τόσο από το άρθρο 29 ΕΚ όσο και από το άρθρο 17 του κανονισμού 17 αρμοδιότητάς του πλήρους δικαιοδοσίας, ότι το πρόστιμο έπρεπε να μειωθεί σε 30 εκατομμύρια ευρώ⁶⁴.

122. Η JCB ισχυρίζεται, τώρα, ότι το Πρωτοδικείο i) παραβίασε θεμελιώδεις αρχές —της χρηστής διοικήσεως, της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της

59 — Σκέψεις 182 και 183.

60 — Σκέψεις 184 και 185.

61 — Σκέψεις 186 έως 189.

62 — Σκέψη 190.

63 — Σκέψεις 191 και 192.

64 — Σκέψεις 193 και 194.

ίσης μεταχειρίσεως— που διέπουν την επιβολή των προστίμων και ii) εφάρμοσε εσφαλμένως τους κανόνες που ρυθμίζουν τον υπολογισμό των προστίμων και αφορούν τόσο τη σοβαρότητα και τη διάρκεια της παραβάσεως όσο και τη συνδρομή επιβαρυντικών ή ελαφρυντικών περιστάσεων.

Θεμελιώδεις αρχές που έχουν εφαρμογή στην επιβολή των προστίμων

Επιχειρήματα των διαδίκων

123. Η JCB ισχυρίζεται, κατ' αρχάς, ότι το Πρωτοδικείο όφειλε να μειώσει σημαντικά το πρόστιμο, καθόσον έκρινε ότι η υπερβολική καθυστέρηση στην απάντηση της Επιτροπής προς τις κοινοποιήσεις της JCB συνιστούσε παραβίαση της αρχής της χρηστής διοικήσεως.

124. Δεύτερον, το Πρωτοδικείο παρέλειψε να λάβει υπόψη τη δικαιολογημένη πεποίθηση που δημιουργήθηκε στην αναιρεσείουσα, κατόπιν της κοινοποιήσεως των συμφωνιών της και της ανταλλαγής εγγράφων με την Επιτροπή και λαμβανομένων υπόψη των ευνοϊκών αποφάσεων τόσο των εθνικών δικαστηρίων όσο και των αρμόδιων για τον ανταγωνισμό εθνικών αρχών, ότι υπήρχε σοβαρή πιθανότητα οι συμφωνίες της να απολαύουν απαλλαγής.

125. Τρίτον, το Πρωτοδικείο παραβίασε την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως, καθόσον, αφενός, δεν απάντησε στον ισχυρισμό της JCB ότι το πρόστιμο ήταν δυσανάλογα υψηλό σε σύγκριση με τα πρόστιμα που είχαν επιβληθεί υπό παρεμφερείς περιστάσεις στη Volkswagen και στην Opel και, αφετέρου, δεν μείωσε το πρόστιμο στο ποσό που θα μπορούσε να καθοριστεί σε προηγούμενο στάδιο αν η Επιτροπή είχε επιδείξει την προσήκουσα επιμέλεια.

126. Η Επιτροπή, απαντώντας στους δύο πρώτους ισχυρισμούς και στο δεύτερο τμήμα του τρίτου ισχυρισμού, τονίζει ότι το πρόστιμο δεν επιβλήθηκε για τις κοινοποιηθείσες συμφωνίες, αλλά για εμπορικές πρακτικές που ούτε ενέπιπταν στο πλαίσιο των εν λόγω συμφωνιών ούτε είχαν κοινοποιηθεί. Συνεπώς, από αυτήν την άποψη, η διοικητική διαδικασία δεν διήρκεσε υπερβολικά μακρό χρονικό διάστημα· ούτε η ενδεχόμενη αντίδραση της Επιτροπής στις κοινοποιηθείσες συμφωνίες ούτε η σιωπή της μπορούσαν να δημιουργήσουν στην ενδιαφερόμενη επιχείρηση δικαιολογημένη πεποίθηση και η Επιτροπή δεν θα μπορούσε να επιβάλει πρόστιμο σε οποιοδήποτε χρονικό σημείο πριν από την υποβολή της καταγγελίας της Central Parts για τις μη κοινοποιηθείσες εμπορικές πρακτικές της αναιρεσείουσας.

127. Τέλος, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι το Πρωτοδικείο απάντησε στον ισχυρισμό της JCB που αφορούσε τα επιβληθέντα στη Volkswagen και στην Opel πρόστιμα και αιτιολόγησε την εκτίμησή του με τις σκέψεις 187 έως 189 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

Εκτίμηση

128. Συμμερίζομαι την άποψη της Επιτροπής ότι η καθυστέρησή της κατά την εξέταση και μέχρι την απόρριψη της αιτήσεως χορηγήσεως απαλλαγής των κοινοποιηθεισών συμφωνιών, ακόμη και αν είναι επιλήψιμη, δεν ασκεί επιρροή στον υπολογισμό του προστίμου.

129. Το Πρωτοδικείο, με τις σκέψεις 175 έως 177 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, κατέστησε σαφές ότι, σύμφωνα με το άρθρο 15, παράγραφος 5, στοιχείο α', του κανονισμού 17, δεν έλαβε υπόψη ενέργειες και πράξεις της JCB που ενέπιπταν στα όρια της περιγραφόμενης με τις κοινοποιήσεις του 1973 και του 1975 δραστηριότητάς της. Κατά τον έλεγχο της νομιμότητας του τμήματος εκείνου της προσβαλλομένης αποφάσεως με το οποίο η Επιτροπή επέβαλε το πρόστιμο, το Πρωτοδικείο έλαβε υπόψη μόνον τους υπερβαίνοντες τα όρια των κοινοποιηθεισών συμφωνιών περιορισμούς των παθητικών πωλήσεων, τους οποίους αφορούσε το άρθρο 1, στοιχείο α', της προσβαλλομένης αποφάσεως⁶⁵ και τους μη καλυπτόμενους από την κοινοποίηση περιορισμούς των πηγών εφοδιασμού, τους οποίους αφορούσε το άρθρο 1, στοιχείο β', της προσβαλλομένης αποφάσεως.

130. Φρονώ ότι αυτός ο περιορισμός της εκτάσεως του ελέγχου νομιμότητας είναι απολύτως δικαιολογημένος. Συνεπώς, το Πρωτοδικείο δεν μπορούσε να λάβει υπόψη την καθυστέρηση της Επιτροπής προκειμένου να μειώσει το πρόστιμο, καθόσον το εν λόγω πρόστιμο επιβλήθηκε ως κύρωση για συγκεκριμένες πρακτικές της επιχειρήσεως και η αναιρεσείουσα δεν θα μπορούσε να

προβάλει βασίμως τον ισχυρισμό ότι η έρευνα της Επιτροπής επί των πρακτικών αυτών καθυστέρησε αδικαιολογήτως⁶⁶. η καθυστέρηση της Επιτροπής δεν μπορούσε να δημιουργήσει στην JCB καμία δικαιολογημένη πεποίθηση ως προς τον θεμιτό χαρακτήρα των πρακτικών τις οποίες δεν είχε κοινοποιήσει⁶⁷ και δεν συντρέχει λόγος μείωσεως του προστίμου στο ποσό που θα μπορούσε να έχει καθορισθεί αν η Επιτροπή είχε λάβει νωρίτερα γνώση των επίμαχων πρακτικών.

131. Τέλος, είναι πρόδηλον ότι το Πρωτοδικείο απάντησε, με τις σκέψεις 186 έως 189 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, στον ισχυρισμό της JCB που αφορούσε τη σύγκριση με τα επιβληθέντα στις υποθέσεις Volkswagen και Opel πρόστιμα και ότι η JCB δεν αμφισβήτησε την ορθότητα της παραπομπής του Πρωτοδικείου στη διακριτική ευχέρεια την οποία έχει η Επιτροπή κατά την εκτίμηση των πολυάριθμων παραγόντων που ασκούν επιρροή στον υπολογισμό του προστίμου. Αντιθέτως, η JCB ζητεί την εφαρμογή ενός αυστηρού κανόνα, προσέγγιση η οποία δεν συνάδει με την παρατεθείσα από το Πρωτοδικείο νομολογία⁶⁸, την οποία η αναιρεσείουσα επίσης δεν αμφισβήτησε.

Κανόνες που ρυθμίζουν τον υπολογισμό των προστίμων

Επιχειρήματα των διαδίκων

132. Η JCB ισχυρίζεται ότι το Πρωτοδικείο όφειλε, κατά την εκτίμηση του ύψους του

66 — Βλ. ανωτέρω σημεία 47 και 55.

67 — Βλ., επίσης, ανωτέρω σημεία 7 επ. και 43.

68 — Βλ. τις προαναφερθείσες στην υποσημείωση 44 αποφάσεις Ferriere Nord κατά Επιτροπής, καθώς και τις αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 20ής Μαρτίου 2002, T-23/99, I.R. AF 1998 κατά Επιτροπής (Συλλογή 2002, σ. II-1705, σκέψεις 234, 236 και 279) και της 14ης Μαΐου 1998, T-354/94, Stora Kopparbergs Bergslags κατά Επιτροπής (Συλλογή 1998, σ. II-2111, σκέψη 119).

65 — Βλ., επίσης, τις σκέψεις 86 έως 89 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

προστίμου, να ακολουθήσει τις κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής⁶⁹, όπως στην υπόθεση Archer Daniels Midland⁷⁰. Το Πρωτοδικείο υπέπεσε επανειλημμένως σε πλάνη περί το δίκαιο, διότι δεν ακολούθησε τις εν λόγω κατευθυντήριες γραμμές.

133. Κατ' αρχάς, το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε τυπικό σφάλμα, καθόσον αποφάνθηκε ότι οι επίμαχες πρακτικές συνιστούσαν «σοβαρές» παραβάσεις, ενώ επέβαλε πρόστιμο το ύψος του οποίου αντιστοιχεί σε «πολύ σοβαρές» παραβάσεις. Εν πάση περιπτώσει, ούτε ο χαρακτήρας ούτε ο αντίκτυπος των προβαλλόμενων παραβάσεων δικαιολογούσε τον χαρακτηρισμό τους ως «πολύ σοβαρών».

134. Δεύτερον, το Πρωτοδικείο κακώς έκρινε ότι η παράβαση διήρκεσε δέκα έτη. Κατά την εκτίμηση της διάρκειας της παραβάσεως, πρέπει να ληφθεί υπόψη η αμέλεια την οποία επέδειξε η Επιτροπή, καθόσον από τη μακρά σιωπή της η JCB ευλόγως συνήγαγε ότι το δίκτυο διανομής της δεν παρέβαινε τους κανόνες του ανταγωνισμού. Αν η Επιτροπή είχε επιδείξει την προσήκουσα επιμέλεια, η εμφάνιση των παράνομων πρακτικών της επιχειρήσεως θα είχε αποτραπεί. Υπό τις περιστάσεις αυτές, η διάρκεια της παραβάσεως δεν πρέπει να ληφθεί υπόψη κατά τον υπολογισμό του προστίμου ως παράγων προσαυξησεώς του. Εν πάση περιπτώσει, από τα αποδεικτικά στοιχεία επί των οποίων το Πρωτοδικείο στήριξε τη διαπίστωσή του περί της υπάρξεως των παραβάσεων ουδόλως προέκυπτε ότι οι εν λόγω παραβάσεις διήρκεσαν δέκα

έτη και το Πρωτοδικείο κακώς παρέπεμψε, με τη σκέψη 184 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, σε άλλα αποδεικτικά στοιχεία στα οποία στηρίχθηκε η Επιτροπή.

135. Τρίτον, το Πρωτοδικείο παρέλειψε να λάβει υπόψη τη συνδρομή ελαφρυντικών περιστάσεων. Οι φερόμενες ως παράνομες πρακτικές δεν ήταν εσκεμμένες, αλλά αποτελούσαν συνέπεια της αμέλειας και της κακοδιοικήσεως της Επιτροπής. Η JCB δεν εφάρμοσε τις ίδιες πρακτικές στην Ιταλία και μπορούσε δικαιολογημένα να αμφιβάλλει ως προς το κατά πόσον η συμπεριφορά της συνιστούσε παράβαση.

136. Τέλος, το Πρωτοδικείο εκτίμησε εσφαλμένως τις φερόμενες ως επιβαρυντικές περιστάσεις, ιδίως δε τα εσωτερικά σημειώματα που αφορούσαν τους κανόνες για τις συμπράξεις μεταξύ επιχειρήσεων.

137. Η Επιτροπή επισημαίνει ότι οι κατευθυντήριες γραμμές συνιστούν, απλώς, έκφραση της πολιτικής της στον τομέα του καθορισμού του ύψους των προστίμων που επιβάλλονται δυνάμει του κανονισμού 17. Συνεπώς, με τις εν λόγω κατευθυντήριες γραμμές, η Επιτροπή κατέληξε σε ορισμένους κανόνες, οι οποίοι, αφενός, δεν δεσμεύουν ούτε το Πρωτοδικείο ούτε το Δικαστήριο, αλλά μόνον την ίδια και, αφετέρου, ισχύουν μέχρις ότου είτε τους αποσύρει είτε τους τροποποιήσει.

138. Εν πάση περιπτώσει, ο πρώτος ισχυρισμός της JCB έχει αμιγώς σημειολογικό χαρακτήρα και οι επίμαχες πρακτικές εμπίπτουν προδήλως στην κατηγορία των «πολύ σοβαρών» παραβάσεων, κατά την έννοια των κατευθυντήριων γραμμών της Επιτροπής.

69 — Βλ. ανωτέρω σημείο 12 επ.

70 — Απόφαση του Πρωτοδικείου της 9ης Ιουλίου 2003, T-224/00, Archer Daniels Midland και Archer Daniels Midland Ingredients κατά Επιτροπής (Συλλογή 2003, σ. II-2597, σκέψη 42).

139. Όσον αφορά τη διάρκεια της παραβάσεως, η υπερβολική καθυστέρηση της Επιτροπής κατά την εξέταση των κοινοποιηθεισών συμφωνιών ουδεμία άσκησε επιρροή στη διεξαγωγή της έρευνας επί των κολάσιμων πρακτικών οι οποίες ουδέποτε κοινοποιήθηκαν επισήμως.

140. Όσον αφορά τη συνδρομή ελαφρυντικών και επιβαρυντικών περιστάσεων, η JCB εσφαλμένως επιχειρεί εκ νέου να θεμελιώσει την ύπαρξη συνδέσμου μεταξύ, αφενός, της καθυστέρησης κατά την εξέταση των κοινοποιηθεισών συμφωνιών και, αφετέρου, της έρευνας επί των μη κοινοποιηθεισών πρακτικών της επιχειρήσεως, ενώ η ανταλλαγή εσωτερικών σημειωμάτων περί των κανόνων για τις συμπράξεις μεταξύ επιχειρήσεων αποδεικνύει μεν ότι η JCB γνώριζε τους εν λόγω κανόνες, πλην όμως ουδόλως προκύπτει ότι τα σημειώματα αυτά παρήγαγαν συγκεκριμένα αποτελέσματα στην πράξη.

Εκτίμηση

141. Είναι πρόδηλον ότι οι κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής δεν δεσμεύουν το Πρωτοδικείο κατά την άσκηση της αρμοδιότητάς του πλήρους δικαιοδοσίας όταν τροποποιεί ένα πρόστιμο. Επιπλέον, η JCB δεν διατείνεται ότι προέβαλε κατά την ενώπιον του Πρωτοδικείου διαδικασία τον ισχυρισμό ότι η Επιτροπή δεν τήρησε τις κατευθυντήριες γραμμές, περίπτωση στην οποία στο Πρωτοδικείο θα εναπέκειτο να επιβάλει τις σχετικές κυρώσεις.

142. Υπό τις περιστάσεις αυτές, ο όρος «σοβαρός», όπως χρησιμοποιείται από το Πρωτοδικείο, δεν πρέπει να ερμηνευθεί ως αφορών αποκλειστικώς την κατηγορία των «σοβαρών» και όχι των «πολύ σοβαρών» παραβάσεων, κατά την έννοια των κατευθυντήριων γραμμών της Επιτροπής. Εν πάση περιπτώσει, οι διαπιστωθείσες παραβάσεις εμπίπτουν σαφώς στην κατηγορία των «πολύ σοβαρών» παραβάσεων, τις οποίες

οι κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής ορίζουν ως: «[...] πρακτικές οι οποίες πλήττουν την εύρυθμη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς, όπως είναι εκείνες που σκοπούν στην όρθωση εμποδίων μεταξύ των εθνικών αγορών [...]» και οι οποίες «[...] έχουν πιο εκτεταμένες συνέπειες επί της αγοράς και είναι [ικανές] να ασκήσουν επίδραση σε εκτεταμένες ζώνες της κοινής αγοράς»⁷¹. Συνεπώς, το Πρωτοδικείο δεν είχε κανένα λόγο να μειώσει το πρόστιμο σε ποσό που αντιστοιχεί σε λιγότερο σοβαρές παραβάσεις.

143. Συμερίζομαι την άποψη της Επιτροπής ότι η καθυστέρηση στην απάντηση της προς τις κοινοποιηθείσες συμφωνίες, καίτοι αποδοκιμαστέα, δεν άσκησε επιρροή στις διαπιστωθείσες παραβάσεις, οι οποίες αφορούσαν πρακτικές που είτε δεν είχαν κοινοποιηθεί είτε δεν ενέπιπταν στα όρια των περιγραφόμενων με τις κοινοποιηθείσες συμφωνίες δραστηριοτήτων της ενδιαφερόμενης επιχειρήσεως. Ακόμη και στην περίπτωση που η Επιτροπή είχε αντιδράσει ταχύτερα στις αρχικές κοινοποιήσεις, η απάντησή της δεν θα μπορούσε να παράσχει στην JCB ενδείξεις περί του κατά πόσον οι μη κοινοποιηθείσες πρακτικές της ήταν αποδεκτές είτε καθαυτές είτε σε συνδυασμό με τις κοινοποιηθείσες συμφωνίες της. Επιπλέον, η καθυστέρηση αυτή δεν μπορούσε ούτε να αμβλύνει, άμεσα ή έμμεσα, τη σοβαρότητα των μη κοινοποιηθεισών πρακτικών ούτε να δημιουργήσει στην ενδιαφερόμενη επιχείρηση δικαιολογημένη πεποίθηση ή αμφιβολία ως προς τον θεμιτό χαρακτήρα των εν λόγω πρακτικών.

144. Η JCB επιχειρεί να στηρίξει τον ισχυρισμό της ότι οι διαπιστωθείσες παραβάσεις διήρκεσαν δέκα έτη στις ημερομηνίες των

71 — Παράγραφος 1, Α, των κατευθυντήριων γραμμών.

εγγράφων των οποίων το Πρωτοδικείο έκανε ρητή μνεία στο τμήμα εκείνο της αποφάσεώς του με το οποίο διαπίστωσε την ύπαρξη της παραβάσεως. Φρονώ ότι η προσέγγιση αυτή είναι εσφαλμένη. Το Πρωτοδικείο δεν ήταν υποχρεωμένο, στο πλαίσιο της εκτιμήσεως του ζητήματος κατά πόσον η Επιτροπή απέδειξε την ύπαρξη παραβάσεως βάσει των προσκομισθέντων αποδεικτικών στοιχείων, να παραθέσει με χρονολογική σειρά όλα τα έγγραφα στα οποία στηρίχθηκε η διαπίστωση αυτή. Συνεπώς, τίποτε δεν εμπόδιζε το Πρωτοδικείο, στο πλαίσιο της εκτιμήσεως της διάρκειας της παραβάσεως, να παραπέμψει, με τη σκέψη 184 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, και σε άλλα πραγματικά περιστατικά τα οποία η Επιτροπή έλαβε υπόψη της.

145. Προς στήριξη του ισχυρισμού της ότι το Πρωτοδικείο παρέλειψε να λάβει υπόψη ότι οι επίμαχες πρακτικές δεν εφαρμόστηκαν στην Ιταλία, η JCB παραπέμπει σε δύο σκέψεις της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, με τις οποίες, κατά τη γνώμη της, το Πρωτοδικείο «αναγνώρισε ότι οι παθητικές πωλήσεις εκτός συμβατικής περιοχής αποτελούσαν κοινή πρακτική». Εντούτοις, το Πρωτοδικείο, με τις δύο επίμαχες σκέψεις⁷², επανέλαβε, απλώς, τα επιχειρήματα της ίδιας JCB ως προς το ζήτημα αυτό, δίχως να αποφανθεί επί του υποστατού αυτής της επιχειρηματολογίας.

146. Τέλος, όσον αφορά το εσωτερικό σημείωμα το οποίο η μεν Επιτροπή χαρακτήρισε ως επιβαρυντικό παράγοντα, η δε JCB ισχυρίζεται ότι αποτελεί ελαφρυντικό παράγοντα⁷³, φρονώ ότι δεν είναι προδήλως εσφαλμένος ο χαρακτηρισμός ως επιβαρυντικού παράγοντα ενός αποδεικτικού στοι-

χείου από το οποίο προκύπτει ότι η ενδιαφερόμενη επιχείρηση γνώριζε ότι η αντιβαίνουσα στους κανόνες του ανταγωνισμού συμπεριφορά της ήταν αντίθετη προς το κοινοτικό δίκαιο και, ως εκ τούτου, αποφευκτέα.

147. Συνεπώς, φρονώ ότι ουδείς εκ των ισχυρισμών της JCB μπορεί να προβληθεί βασίμως προς απόδειξη του ότι το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση και, για τον λόγο αυτό, η υπό κρίση αίτηση αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί.

Αντίθετη αίτηση αναιρέσεως: παράλειψη συνεκτιμήσεως μιας επιβαρυντικής περιστάσεως

Η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση

148. Το Πρωτοδικείο, με τις σκέψεις 191 και 192 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, επισήμανε ότι η Επιτροπή αύξησε το ποσό του προστίμου κατά 864 000 ευρώ, διότι θεώρησε ότι η χρηματική ποινή την οποία επέβαλε η JCB σε συγκεκριμένο διανομέα για παράβαση του άρθρου 4 της συμφωνίας της με τους διανομείς του Ηνωμένου Βασιλείου (απαγόρευση των πωλήσεων σε μη εξουσιοδοτημένους μεταπωλητές) αποτε-

72 — Σκέψεις 102 και 117 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

73 — «[...] ένα σημείωμα της 16ης Μαΐου 1995 του διευθυντή της υπηρεσίας πωλήσεων, σταλν στους διευθύνοντες των εταιριών του ομίλου, το οποίο επισημαίνει ότι η απαγόρευση των παράλληλων εισαγωγών θα αντέβαινε στις αποφάσεις της Επιτροπής και στη νομολογία του Δικαστηρίου.» (σκέψη 54 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως).

λούσε μέτρο αντιποίνων, καθόσον αντιστοιχούσε σε διαφυγόν κέρδος από τις πωλήσεις ανταλλακτικών που πραγματοποιήθηκαν εκτός της απονεμηθείσας περιοχής, και συνιστούσε, για τον λόγο αυτό, επιβαρυντική περίπτωση⁷⁴. Εντούτοις, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι μια ρήτρα που περιέχεται σε κοινοποιηθείσα συμφωνία πρέπει να τυγχάνει του ευεργετήματος της εξαιρέσεως από το πρόστιμο, το οποίο απορρέει από το άρθρο 15, παράγραφος 5, του κανονισμού 17 και, κατόπιν τούτου, η Επιτροπή δεν μπορούσε να αυξήσει νομίμως το ποσό του προστίμου, επικαλούμενη την εν λόγω επιβαρυντική περίπτωση. Συνεπώς, το Πρωτοδικείο μείωσε το πρόστιμο κατά το ποσό της προσαυξήσεως.

Επιχειρήματα των διαδίκων

149. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι το Πρωτοδικείο ερμήνευσε εσφαλμένως το άρθρο 15, παράγραφος 5, του κανονισμού 17. Η επιβαρυντική περίπτωση δεν συνίστατο στο ίδιο το άρθρο 4 της επίμαχης συμφωνίας, όπως κοινοποιήθηκε στην Επιτροπή, αλλά στην ενίσχυση του περιοριστικού του χαρακτήρα με την επιβολή χρηματικών ποινών, οι οποίες, ως αντίθετες προς τη ρητή κοινοποίηση της JCB, δεν ενέπιπταν «στα όρια της περιγραφόμενης με την κοινοποίηση δραστηριότητα», κατά την έννοια του άρθρου 15, παράγραφος 5, στοιχείο α', του κανονισμού 17. Η εν λόγω διάταξη σκοπεί να ενθαρρύνει τις επιχειρήσεις να διαβιβάζουν στην Επιτροπή όλες τις απαραίτητες πληροφορίες με τις κοινοποιήσεις τους και δεν πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι εξαιρεί από την επιβολή προστίμων μη κοινοποιηθείσες πρακτικές, οι οποίες σε συνδυασμό με τις κοινοποιηθείσες ρήτρες, είναι ικανές να ενισχύσουν τον περιοριστικό χαρακτήρα των εν λόγω ρητρών.

Συνεπώς, η Επιτροπή ζητεί από το Δικαστήριο να εξαφανίσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, καθόσον μείωσε το επιβληθέν πρόστιμο κατά 864 000 ευρώ.

150. Η JCB ισχυρίζεται, πρώτον, ότι το αίτημα της να λάβει αποζημίωση από το διανομέα των προϊόντων της συνιστούσε, απλώς, εφαρμογή της επίμαχης ρήτρας —η χρηματική ποινή αποτελούσε μια μορφή «εξωδικαστικής αποζημιώσεως εκ της συμβάσεως»— και όχι μη κοινοποιηθείσα πρακτική. Ο ισχυρισμός της Επιτροπής ότι η JCB της είχε κοινοποιήσει ρητώς ότι δεν επρόκειτο να επιβάλει χρηματικές ποινές στους αντισυμβαλλόμενούς της στο Ηνωμένο Βασίλειο στηριζόταν αποκλειστικώς και μόνο στο γεγονός ότι οι λοιπές συμφωνίες της JCB περιείχαν όρους που προέβλεπαν την επιβολή παρόμοιων ποινών. Εντούτοις, οι αντισυμβαλλόμενοι δεν είναι υποχρεωμένοι να προσδιορίσουν, κατά τη σύναψη της συμβάσεως, τις ποινές που θα επιβληθούν σε περίπτωση παραβάσεως των όρων της· ακόμη και αν η σύμβαση δεν προβλέπει ρητώς την επιβολή ποινών, οι αντισυμβαλλόμενοι έχουν τη δυνατότητα να ζητήσουν αποζημίωση όπου αρμόζει. Εν προκειμένω, η δυνατότητα αυτή είναι απαραίτητη προκειμένου να διασφαλισθεί το κύρος των συμφωνιών επιλεκτικής διανομής και να αποφευχθούν οι δυσμενείς διακρίσεις μεταξύ των διανομέων. Τέλος, η Επιτροπή κακώς χαρακτήρισε το αίτημα της JCB για αποζημίωση ως «μέτρο αντιποίνων», διότι τα μέτρα αντιποίνων, σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής, είναι εκείνα που επιβάλλονται σε «[άλλες επιχειρήσεις] προκειμένου να εξασφαλισθεί η συμμόρφωσή τους με τις αποφασισθείσες παράνομες πρακτικές».

Εκτίμηση

151. Η Επιτροπή, με το σημείο 40 της προσβαλλομένης αποφάσεως, διαπίστωσε ότι:

«Στα δύο έντυπα Α/Β που υποβλήθηκαν για το Ηνωμένο Βασίλειο, η JCB κλήθηκε να

⁷⁴ — Το ποσό των 864 000 ευρώ ισούται με το διπλάσιο της χρηματικής ποινής που επέβαλε η JCB στον διανομέα.

παράσχει πληροφορίες σχετικά με το περιεχόμενο της συμφωνίας ή εναρμονισμένης πρακτικής και, ειδικότερα, στο μέρος II σημείο 3 στοιχείο f), κλήθηκε να απαντήσει εάν υφίστανται “sanctions which may be taken against participating undertakings (penalty clause, expulsion, withholding of supplies, etc.)” [“κυρώσεις που μπορούν να εφαρμοστούν κατά των συμμετεχουσών επιχειρήσεων (ποινική ρήτρα, αποπομπή, παρακράτηση προμηθειών κ.λπ.)”]. Και στα δύο έντυπα, η απάντηση που δόθηκε ήταν “No” [“Όχι”] (30). Η απάντηση αυτή δεν δόθηκε εξ αμελείας ή μηχανικά. Στο έντυπο A/B που επισυνάφθηκε στη συμφωνία η οποία κοινοποιήθηκε για τη Δανία επίσης στις 30 Ιουνίου 1973, αναφέρθηκε η ύπαρξη ρήτρας 250 GBP ή τριπλάσιας από τις τιμές των ανταλλακτικών που αγοράστηκαν από άλλες πηγές πλην της JCB».

152. Το υποστατό της εν λόγω διαπιστώσεως δεν τέθηκε υπό αμφισβήτηση με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, ενώ, περαιτέρω, η JCB δεν αμφισβήτησε την αποδεικτική ισχύ των επίμαχων εντύπων A/B.

153. Είναι μάλλον πρόδηλον ότι η απάντηση «Όχι», η οποία δόθηκε με τα έντυπα που χρησιμοποιήθηκαν για την κοινοποίηση των συμφωνιών του Ηνωμένου Βασιλείου, συνεπάγεται ότι χρηματικές ποινές, όπως η επιβληθείσα εν προκειμένω, δεν ενέπυπταν στα όρια της περιγραφόμενης με την κοινοποίηση δραστηριότητας και, συνεπώς, δεν μπορούσαν να απολαύουν της προστασίας που παρέχει το άρθρο 15, παράγραφος 5, του κανονισμού 17. Εν πάση περιπτώσει, το επίμαχο άρθρο της κοινοποιηθείσας συμφωνίας απαγόρευε τις πωλήσεις σε μη εξουσιοδοτημένους μεταπωλητές, ενώ η χρηματική ποινή επιβλήθηκε λόγω της πραγματοποιή-

σεως πωλήσεων εκτός της συμβατικώς παραχωρηθείσας περιοχής⁷⁵ και, κατόπιν τούτου, είναι πρόδηλον ότι δεν συνιστούσε εφαρμογή του εν λόγω άρθρου της κοινοποιηθείσας συμφωνίας.

154. Συνεπώς, το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο με τις σκέψεις 191 και 192 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, οι οποίες πρέπει να εξαφανισθούν, καθόσον μειώνουν, για τον λόγο αυτό, το πρόστιμο κατά 864 000 ευρώ.

Επί των δικαστικών εξόδων

155. Από τον συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων 69 και 122 του Κανονισμού Διαδικασίας προκύπτει ότι ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον υπάρχει σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου.

156. Δεδομένου ότι η Επιτροπή ζήτησε να καταδικασθεί η JCB στα δικαστικά έξοδα, η JCB πρέπει να καταδικασθεί στα έξοδα της αναιρετικής διαδικασίας.

⁷⁵ — Σκέψη 191 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως.

157. Το Πρωτοδικείο αποφάνθηκε, βάσει του άρθρου 87, παράγραφος 3, του Κανονισμού Διαδικασίας, ότι η JCB έπρεπε να φέρει τα τρία τέταρτα των δικαστικών της εξόδων και η Επιτροπή το ένα τέταρτο των δικαστικών εξόδων της JCB, διότι η προσφυγή της ακυρώσεως έγινε μερικώς μόνον δεκτή.

όπως προτείνω, η πλάστιγγα θα γείρει ελαφρώς υπέρ της Επιτροπής, όσον αφορά την έκβαση της διαδικασίας της αρχικής προσφυγής. Εντούτοις, πρόκειται για αμελητέα μεταβολή, η οποία, κατά τη γνώμη μου, δεν ασκεί επιρροή στην κατανομή των δικαστικών εξόδων στην οποία προέβη το Πρωτοδικείο με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση. Επιπλέον, η Επιτροπή δεν πρόέβαλε σχετικό αίτημα.

158. Σε περίπτωση που το Δικαστήριο κάνει δεκτή την αντίθετη αίτηση αναιρέσεως,

Πρόταση

159. Συνεπώς, φρονώ ότι το Δικαστήριο πρέπει:

- να απορρίψει την αίτηση αναιρέσεως της JCB·
- να εξαφανίσει την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, καθόσον μείωσε το επιβληθέν με την προσβαλλόμενη απόφαση πρόστιμο κατά 864 000 ευρώ και, κατόπιν τούτου, να καθορίσει το ποσό του προστίμου σε 30 864 000 ευρώ·
- να καταδικάσει την JCB στα έξοδα της αναιρετικής διαδικασίας.